

פרק י הפְּרִישוֹת

מסכת פרישות

הָעוֹלָם (הַחֲמָרִי) הוּא מִחֲצָה גְדוֹלָה הַחוּצָצֶת בֵּין הָעֶבֶד וּבֵין רַבּוֹ.
כִּי הָאָדָם מֵרָכַב מִחֲמַר אֲרִצִּי עָכוּר¹, כַּמְבָּאָר בַּתּוֹרָה
(בראשית ב', ז'): "וַיֵּצֵר ה' אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם עֹפֶר מִן-הָאֲדָמָה",
וּמִצּוּרָה אֱלֹהִית אֲצִילָה (נִשְׁמָה) הַחֲצוּבָה מִן הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן. וְהִיא
שְׁנֵת כֹּהֵן אֱלֹהִי הַכָּתוּב (שם א', כ"ו ועוד) שֶׁהִיא צֶלֶם אֱלֹהִים וּדְמוּתוֹ².
וְכֵן עוֹמֵד הַכָּתוּב עַל הַקֶּשֶׁר בֵּין הַצּוּרָה הַנֶּאֱצֶלָה וּבֵין הַחֲמַר הַשָּׁפֵל
(שם ב', ז'): "וַיִּפַּח בָּאָפִיו נִשְׁמַת חַיִּים" וְכֵן עַל (הָעֶבְדָּה) שֶׁהַחַיִּים
תְּלוּיִים בְּקִיּוּמָהּ שֶׁל הַצּוּרָה (שם): "וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה".
וְהַחֲמַר בְּפָנָי עֲצָמוֹ אֵין לוֹ (שׁוּם) פְּעֻלָּה וְתִנּוּעָה, אֲלָא כָּל
תִּנּוּעוֹת-הָאָדָם וּשְׂאָר הַכַּחוֹת שֶׁבְּעֻזְרָתָם פּוֹעֵל הוּא אֶת פְּעֻלוֹתָיו
(מִתְבַּצְעוֹת) בְּאַמְצָעוֹת הַצּוּרָה. וּלְפִיכָךְ אֵין הֵמָּה רוֹאֶה וְאֵינוֹ
שׁוֹמֵעַ וְאֵינוֹ מִתְנַוָּעֵעַ אֶף-עַל-פִּי שָׁפֵל אֲבָרָיו קִיָּמִים עֲדִין, כִּי הַכַּחוֹת
הַחַיּוֹנִיִּים שֶׁהֵיוּ קְשׁוּרִים עִם הָאֲבָרִים הִלְלוּ נַפְסָקוֹ בְּהִנָּתֵק מִן הַגּוֹף
הַצּוּרָה שֶׁהִיא מְקוּרָם וּמַעֲיָנָם.
וְכֵן הַקֶּשֶׁר בֵּין הָאָדָם וּבֵין קוֹנוֹ קִים בְּאַמְצָעוֹת הַצּוּרָה³,

1. לשון כזה לגבי הגוף נמצא גם במורה נבוכים (ח"ג: ח') ובדרך השם לרמח"ל (חלק א', ג': ב').
2. רבינו מאריך בזה בפירושו על פסוק זה בתורה. וכן במורה נבוכים (א': א') כתב הרמב"ם: "ונאמר באדם מפני זה הענין — רצוני לומר, מפני השכל האלוהי המדובק בו — שהוא ב'צלם אלוהים ובדמותו' — לא שהאלוה ית' גוף שיהיה בעל תמונה".
3. וכן כתב הרמב"ם במורה נבוכים (ג': נ"ב) על השכל (שהיא מכחות הנפש): "והמלך ההוא

שְׁבַעֲזֶרֶתָּה יָדַע וַיִּשִׁיג מֶה שִׁישִׁיג מִיִּדְעֶת בּוֹרְאוֹ וַיִּהְיֶה בּוֹ וַיְהִי
שָׁקוּעַ בּוֹ; וּבַעֲלֹת הַצּוּרָה הַזֹּאת לְמִקּוּרָה, שֶׁהוּא ה' יִתְעַלֶּה, תַּחֲזֹק
הַתְּקַשְׁרוּתָהּ אֵלָיו; וּבִירִידָתָהּ לְ(מִדְרָגָת) הַשִּׁכְבָּה הַתַּחְתּוֹנָה, שֶׁהִיא
הַחֹמֶר, תַּחֲלֹשׁ הַהִתְקַשְׁרוּת עִם מִקּוּרָה וַיִּתְּכֶסּוּ מִמֶּנּוּ אֲוֵרוֹתָיו וַיִּזְוּ
שָׁל ה' יִתְעַלֶּה, שֶׁעֲלִיָּהֶם אָמַר הַנָּבִיא (תְּהִלִּים ל"ו, י'): "בְּאוֹרֶךְ גְּרָאָה־
אוֹר".

וְלִכֵּן מִי שֶׁלְּהוֹט אַחֵר (הַבְּלִי) הָעוֹלָם הַזֶּה וְתֹאב לְקַנְיָנוּ, כְּגוֹן
הוֹן, רְכוּשׁ וְכְבוֹד, וּמִשְׁתַּוָּקֵק לְתַעֲנוּגוֹתָיו כְּגוֹן אֲכִילָה וְשִׁתְיָה
וּמִשְׁגָּל וְכִיּוּצָא בָּהֶם, הֵרִי זֶה מוֹצִיא זְמַנּוֹ לְבִטּוּלָה בְּהִשְׁגַּת חֲמִרְיוֹתָם
שֶׁל הַדְּבָרִים הַלָּלוּ וְשִׁמוּשֵׁיהֶם וּמַחֲשָׁבָתוֹ טְרוּדָה בָּהֶם. לְמִשָּׁל, אִם
נָתַן דַּעְתּוֹ לְהַשִּׁיג כַּמּוֹת־הוֹן קְצוּבָה אוֹ בְּלִת־קְצוּבָה – וְעַל פִּי רַב
אֵין לָהּ שְׁעוֹר, כִּמּוֹ שֶׁאָמַר הַחֶכֶם (קֹהֶלֶת ה', ט'): "אֲהָב כֶּסֶף לֹא־
יִשְׁבַּע כֶּסֶף" – תַּחֲזֹק עָלָיו שִׁיחֲשֹׁב וַיַּחֲבֵל תַּחֲבֻלוֹת וַיִּתְּאֲמֵץ וַיַּעֲסֹק
בְּסִבּוֹת לְהַשִּׁיג אֶת הַהוֹן הַהוּא עַל־יְדֵי נְסִיעוֹת בַּמִּדְבָּר אוֹ בַּיָּם אוֹ
בַּשָּׁנִיָּה (גַּם יַחַד) אוֹ עַל־יְדֵי מְכִירָה וְקִנְיָה וּמִסְחָר בְּעִיר וּבְדוֹמָה.
וְנִמְצָא מְבֻזָּב לְרִיק אֶת כָּל חַיּוֹ אוֹ אֶת מְרִבִּיתָם.

יוֹמוֹ עֵיפוֹת וַיִּגִּיעָה, כִּמּוֹ שֶׁאָמַר דָּוִד (תְּהִלִּים ק"ד, כ"ג): "יֵצֵא אָדָם
לִפְעֻלּוֹ וְלַעֲבֹדָתוֹ עַד־עָרֵב", וְלִילוֹ שָׁנָה עֲמָקָה דּוֹמָה לְמִיתָה, כִּמּוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר (קֹהֶלֶת ה', י"א): "מִתּוֹקָה שְׁנַת הָעֵבֶד".

וְגַם אִם יִתְפַּנֶּה שְׁעוֹת מַעֲטוֹת בַּיּוֹם אוֹ אִם יִתְעוֹדֵר לְשַׁעָה אוֹ
שְׁעוֹת בַּלַּיְלָה, הֵרִיחוּ טְרוּד בְּמַחֲשָׁבוֹת עַל אוֹתָם דְּבָרִים שֶׁהִקְדִּישׁ
לָהֶם אֶת עֲתוֹתָיו בַּעֲבָר אוֹ יִקְדִּישׁ לָהֶם אֶת עֲתוֹתָיו בַּעֲתִיד. וְאַפְּלוּ

הַדְּבָק הַמַּחֲוּפָּה הוּא הַשְׁכַּל הַשּׁוֹפֵעַ עֲלֵינוּ, שֶׁהוּא הַדִּיבּוּק אֲשֶׁר בִּינֵינוּ וּבֵין הָאֱלֹהִים ית', וּבִפְרָק
ד' מֵהַלְכוֹת יִסּוּדֵי הַתּוֹרָה הַל' ט' כְּתַב: "אֵין צוֹרֵת הַנֶּפֶשׁ הַזֹּאת מִחוּבְרַת מִן הַיִּסּוּדוֹת כְּדִי שֶׁתִּפְרָד
לָהֶם וְאֵינָהּ מִכַּח הַנִּשְׁמָה עַד שֶׁתִּהְיֶה צָרִיכָה לְנִשְׁמָה כִּמּוֹ שֶׁהַנִּשְׁמָה צָרִיכָה לְגוֹף אֲלֵא מֵאֵת ה' מִן
הַשָּׁמַיִם הִיא".

רואה הוא חלום, אינו רואה אלא ענינים שמחשבתו טרודה בהם, כמו שאמרו (ברכות נ"ה:): "אין אדם רואה חלום אלא מהרהורי לבו, כמו שנאמר (דניאל ב', כ"ט): 'אנת מלכא רעיונדך על-משכבך סלקו'". ומצבו יהיה כמו שאמר שלמה (קהלת ב', כ"ג): "כי כל-ימיו מכאבים וכעס ענינו גם-בליילה לא-שכב לבו". וכך ישאר על פי רב עד יום-מותו ולא ישיג תוחלתו ברכישת ההון הנזכר.

וגם אם ישיג את כל מבקשו או את מרביתו או מקצתו, הרי אחת משתים: או שישמר (את הונו) ויצניענו למשמרת ויאצרהו בדרך הקמצנים שעליהם אמר שלמה (שם ו', א' ב'): "יש רעה אשר ראיתי וכו'. איש אשר יתן-לו האלהים עשר וכו' ולא-ישליטנו האלהים לאכל ממנו כי איש נכרי יאכלנו, זה הכל וחלי רע הוא", וחושב תמיד כיצד יסתיר את הונו וישמרנו לבל יתגלה ברבים ולבל יתבזבז; ואם נאלץ בתקף הכרח בל ימנע להוציא ממנו כהוא-זה, יהיה שרוי באבל וצער על הוצאתו וידאג ויחבל תחבולות למלא את החסר.

והאפשרות השניה היא שיוציאנו לתאוותיו ותענוגותיו בדרך רב בעלי העולם הזה, ולכך דרוש זמן רב ומחשבה רבה וסדור כל פרט מפרטי ההוצאות הללו. אם למשל נתעורר לבנות לו בית גדול ונאה, יחפץ לתן דעתו (על כל פרטי המלאכה) מן המסד עד פרישת המחצלות, ולו באנו לבאר דבר דבור על אפניו היינו משחיתים את מלינו לריק בתאור ענין שאנו חפצים בהפוכו הגמור. ואם עומד הוא לערך משתה עם מטעמים ולהסב אליו עם כל ידידיו, יחפץ להקדיש יום תמים, אם לא למעלה מזה, להכנת המשתה או למחשבה על פרטי-פרטיו; וכך ינהג לגבי כל התענוגות שיעלו במחשבתו.

ואחר כל זאת, אם דלדלו הבזבז וההוצאות את ההון שהשיג

או רוקנוהו כליל, יחלץ למלא את החסר ולהשלימו וכך יאבדו חיו לריק בין השגת ההון ובין הוצאתו, וכל כמה שיאריך ימים (בן) תחלש התקשרות הנפש עם מקורה, כמו שאמרו חז"ל (שבת קנ"א.): "זקני עמי הארץ כל זמן שמזקינין טפשות מתוספת בהן, שנאמר (איוב י"ב, כ'): 'מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח'", ולכן רואה אתה את זקניהם כשהם תשושים וקרבה מיתתם ושוב אינם יכולים לעסק בעניני העולם הזה, מרבים הבליהם בשיחה בטלה; כיצד נסעו וכיצד סחרו וכיצד הרויחו וכיצד הפסידו וכיצד אבדו מאותם בוקי-סריקי שאין להם קץ ותכלה, כמו שנאמר (שם ט"ז, ג'): "הקץ לדברי-רוח".

עד שיבוא עליהם המות וינתק הקשר בין הגוף והנפש ותפל הנפש בענויים קשים ויפסקו ממנה (תענוגות) העולם הזה שנתאותה אליהם, ויבואנה מכאוב כמכאובו של הסומא על העדר ענג-הראיה וצער ויגונו על כך, כמו שנאמר (שם י"ד, כ"ב): "אך-בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל"⁴. יתר על כן: לא תהא לה גישה אל דברים שלא נתעסקה בהם בחייה בעולם הזה מ(עניני) השלמות שהם יסוד והקדמה לשלמות הנצחית ויהיה חלקה עם אלה שנגזרו עליהם יסורי-נפש ומבוכתה, כמו

4. יסוד זה שרדיפת התאוה (ושאר מדות רעות) פוגמת הנפש גם לאחר המוות נמצא ברמב"ם בפירושו למשניות סנהדרין (פרק י'): "כל מה שבחר והרגיל בתענוגי הגוף ומאס באמת ואהב השקר נכרת מאותה מעלה וישאר חומר נכרת", וכן כתב בשערי תשובה לרבינו יונה (ב': י"ח): "ודע כי נפש הרשע אשר כל תאותה לחפצי הגוף בחייו, ונפרדת תאותה מעבודת הבורא ונבדלת משרשיה, תרד במותו למטה לארץ אל מקום תאותה, ותהי תולדתה כטבע העפר לרדת ולא לעלות, אבל יעלו למרום לדין ולמשפט ולראות איך החליפה מרום בשאול, כאשר יעלו את האבן על ידי כף הקלע ואחרי עלותה למרום תרד בטבעה למטה לארץ, כאשר האבן חוזרת ונופלת לארץ אחרי הזריקה, שנאמר 'והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלקיך ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע'". ובספר העולם הקטן לר' יוסף אבן צדיק, חלק ד' (מאמר באמיתת השכר והעונש) האריך בזה.

שנאמר (שמואל-א' כ"ה, כ"ט): "וְאֵת נַפֶּשׁ אִיבִידְךָ יִקְלַעְנָה בְּתוֹךְ כָּף הַקֶּלֶעַ" ⁵. אך הבהרת הענין איננה ממטרות הפרק הזה. ובכן מי ששקוע ב(הבלי) העולם הזה הריהו מסתר מפניו יתעלה מפני שעסק בהם במקום לעסק בעניניו (של הקדוש ברוך הוא). ולכן אמר אלישע לגיחזי (מלכים-ב' ה', כ"ו): "הֲעַת לְקַחַת אֶת-הַכֶּסֶף וְלְקַחַת בָּגָדִים וְזִיתִים וְכַרְמִים וְצֹאן" כלומר לא שקדך לקחת כסף – והסתרת ממני את הדבר בערמה וגלהו לי מי שאין דבר נסתר מפניו – אלא כרי לרפש זיתים וכרמים ועבדים ושפחות, ותמוה הדבר שתלמידו של נביא נדחף למעשים כאלה. כסבור אתה שזמננו הקצר שהוא רק כמדת חיינו בעולם הזה נועד כרי לרפש קנינים נפסדים כאלה ולהתעסק בהם במקום להגיע לשלמות האמתית? וזוהי פונת מאמרו "העת לקחת" וכו'. כלומר: כלום זוהי שעת-הבשר לעשות כן? והרי זמנו של הנביא והחסיד והנלוים עליהם לא נועד אלא להתעסק בו יתעלה ולא בדברים שטורדים אותם ממנו.

מעלת הפרישות

הפרישות היא אפוא מן המדות התרומיות המוליכות אליו יתעלה, כי החסיד הפרוש אין לבו טרוד בדאגות-העולם ויש לו פנאי להגות במה שמקרבהו אל קונו, ועתותיו חפשיים מן העיפות והיגיעה (מפני) שהוא משתמש בהן להשגת מה שמוליך אליו יתעלה ומה שדרוש (בהכרח) בחיי העולם הזה כגון "לחם לאכל ובגד ללבוש" (בראשית כ"ח, כ'). ואם מסתפק אדם בדרוש

5. דרשה זו על פסוק זה נמצאת גם במאמר הנפש לר' יוסף עקנין (ועיין גם בשערי תשובה הנ"ל).

וּבִהְכָּרְחִי לֹא יִתְקַשֶּׁה עַל פִּי רַב לְהַשִּׁיגֶם. וְלִכֵּן רָאִינוּ אֶת בִּקְשַׁת יַעֲקֹב אָבִינוּ (שם): "וְנָתַן-לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבִגְד לְלַבֵּשׁ".

וְהַנְּבִיאִים וְהַחֲסִידִים נָטוּ לִבְחֹר לְמַחֲיָתָם אֶת רַעֲיַת הַצֹּאן וְעִבּוּדֵת הָאָדָמָה, כִּי הָרוּעָה יִנָּהֵג צֹאנוֹ שְׁעָה אַחַת (בִּיּוֹם) לְנָאוֹת-הַדָּשָׁא וַיֵּשֶׁב לִפְקַח עֲלֵיהֶם עֵין וּבִה-בְשָׁעָה יִפְקַח בְּלִבּוֹ עַל הַשְּׁלֵמוֹת, בְּפֶרֶט אִם הָיָה (מְקוֹם הַמְרָעָה) בְּמִדְבָּר אוֹ בְּעֶרְבָה אוֹ בְּמִקְוֹמוֹת רְחוֹקִים מִן הַיִּשּׁוּב, כְּמוֹ שֶׁנוֹסִיף לְגִלּוֹת אֲזוּנָהּ בְּפֶרֶק עַל הַהִתְבּוֹדְדוֹת. וְעוֹבֵד-אָדָמָה מִתְיַגֵּעַ רַק בְּעוֹנֵת הַזְרִיעָה וְהַקְצִיר, וְאֵלּוּ בִשְׁאֵר עוֹנוֹת הַשָּׁנָה עֲתוּתוֹ בִּידּוֹ. וְלִכֵּן הָיָה אֱלִישֶׁע אֶכָר (מַלְכִּים-א' י"ט, י"ט) וְכֵן אֲבֵא חֲלָקִיָּה (תַּעֲנִית כ"ג). וְעוֹד כִּיּוֹצֵא בָהֶם.

וּשְׁמוּאֵל הִרְמַתִּי הֵיטָה מִתְּנָתוֹ רְבַע שָׁקֶל כֶּסֶף (שְׁמוּאֵל-א' ט', ח') וְאַחֲרֵיהֶם הַשִּׁילוֹנִי, בִּקְבֵּק דָּבֶשׁ וְעֶשְׂרָה [לֶחֶם וְ] נִקְוִדִים (מַלְכִּים-א' י"ד, ג') וְאַלְיָהוּ, כְּסוּתוֹ אֲזוּר עוֹר וְאַדְרֵת שֶׁעַר (מַלְכִּים-ב' א', ח'). וְאַלִישֶׁע, סְעוּדָתוֹ הוּא וּמֵאָה אִישׁ מִבְּנֵי הַנְּבִיאִים, עֹשִׂים לֶחֶם שְׁעוּרִים וְכֶרֶמֶל בְּצִקְלוֹנוֹ (שם ד', מ"ב). וְדִירָתָם הֵיטָה בֵּית-מְגוּרִים בְּנוֹי מִחֲמֶר פָּשׁוּט שֶׁבִּפְשׁוּטִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם ו', ב'): "נִלְכָּה-נָא עַד-הִירֵדֵן וְנִקְחָה מִשָּׁם אִישׁ קוֹרָה אַחַת וְנַעֲשֶׂה-לָנוּ שָׁם מְקוֹם לְשֶׁבֶת שָׁם". וְעַנִּים הָיָה כֹּה רַב עַד שֶׁאַחַד מֵהֶם דָּאָג עַל אֲבִדַּת גְּרִזְנוֹ שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ כֶּסֶף לְרַכְשׁוֹ וְלִכֵּן הָיָה שְׂאוֹל אֶצְלוֹ (שם שם, ה'). וְאַבְא חֲלָקִיָּה הָיָה חוֹרֵשׁ שְׂכִיר-יוֹם וּגְלִימָתוֹ שְׂאוּלָה וּבְנָיו דְּחוֹקִים לְפָרְנֶסָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאֵר הַתְּלִמוֹד (תַּעֲנִית כ"ג:).

הֵנָּה כִּי כֵן נִתְחַוֵּר לָךְ כִּי הַפְּרִישוֹת הֵינָּה מִן הַמִּדּוֹת הַנִּשְׁגָּבוֹת כְּפִי מַה שֶׁמַּחֲבִיב הַשֶּׁכֶל הַיָּשָׁר וְכְּפִי מַה שֶׁנֶּאֱמַר בְּתוֹלְדוֹת הַנְּבִיאִים וְהַחֲסִידִים. וְלִכֵּן צוּתָה הַתּוֹרָה עַל הַתְּפִשְׁרִיּוֹת רַבּוֹת לְהַשְׁגַּת מִדָּה

זו⁶, כמו שבארנו לך באחת ההקדמות לחלק זה של ספרנו⁷. והרי אחת העבודות המשמשות ראיה שהפרישות היא ממטרות התורה: כשנדרו ישראל לפניו יתעלה בהלחמם עם הכנעני (במדבר כ"א, ב'): "אם-נתן תתן את-העם הזה בידי והחרמתי את-עריהם". והוא יתעלה ענה להם (ברצון) וקימו (את נדרם) כמו שנאמר (שם שם, ג'): "וישמע ה' בקול ישראל ויתן את-הכנעני ויחרם אתהם ואת-עריהם"⁸.

ואם יאמר האומר כי דבר זה ארע מפני שהיו אסורים אז להכנס לארץ לפני תם ארבעים שנה⁹, נזכיר לו את צויו יתעלה בענין יריחו שתהיה היא ושללה חרם (יהושע ו', י"ז)¹⁰. ואותו הענש הנורא שנענש עכן ובגללו (נענשו ישראל) מפני שעבר על צווי החרם (שם ז', א' וכו'). וזוהי ראיה נצחת ומעוררת למי שנתן לעוררו, אבל פעוטה היא אצל מי שאיננו צופה אל מעלת הפרישות ואל קריאתו יתעלה באלו הרמזים וההכרזות. ודין במאמרו יתעלה להושע (הושע ג', א'): "כאהבת ה' את

6. וכן כתב הרמב"ם במורה נבוכים (ח"ג: ל"ג): "מכלל כונות התורה השלמה גם כן, להרחיק התאוות ולבזז בהם ולמעטם בכל יכולת ושלא יכוון בהם אלא ההכרחי". ועיין שם גם בפרקים מ"ח ומ"ט.

7. הקדמות אלו אבדו.

8. בני ישראל נדבו כן משום שהבינו שכך רצונו ית'. ונראה שרבינו מפרש הפסוק כרש"י שם, שמה שנאמר "והחרמתי את עריהם" קאי על השלל שלקחו מהם שאפילו מזה לא נהנו.

9. והיה אפשר לומר שנאסרו אפילו משלל ארץ ישראל.

10. הרד"ק שם כתב: "ונראה כי הקב"ה אמר לו כן כי יהושע לא אמר דבר כזה מלבו, ואף על פי שלא זכר זה הכתוב ימצאו כמותו רבים, ורז"ל אמרו כי יהושע אמר דבר זה מרצונו ולא אמר לו הקב"ה. אמר יהושע יריחו כבושה תחלה לארץ ישראל נוציאנה תרומה כאשר הזאת שמפרשת חלתה מתחלת עיסתה, ועוד אמר יהושע בשבת לכדנו יריחו ושבת קדש שנאמר 'כי קדש היא לכם' כל מה שכבשנו בה יהיה קדש שנאמר 'קדש לה' אוצר ה' יבא', ואף על פי כן הקב"ה הסכים על ידו, ומניין שהקב"ה הסכים על ידו שנא' 'חטא ישראל וגם עברו את בריתי' והיה זה אחד מג' שגזרו בית דין שלמטה והסכים הקב"ה עמהם".

בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְהֵם פָּנִים אֶל־אֱלֹהִים אַחֲרִים וְאֶהְיֶה אֲשִׁישִׁי עֲנָבִים".
 דְּמָה הַכָּתוּב אֶת אֲהַבַת תַּעֲנוּגוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה וּמִנְעָמָיו כַּפְּנִיתָם
 לַעֲבוּדָה זָרָה. וְהֵרִי זֹו רָאִיָה חוֹתֶכֶת כִּי הַפְּרִישוֹת מִ(עֲנִינִי)
 הָעוֹלָם הַזֶּה הִיא הַהִתְקַשְׁרוֹת אֵלָיו יִתְעַלֶּה, וְאֲהַבְתָּם כְּמוֹהָ
 כְּהִתְרַחֲקוֹת מִמֶּנּוּ¹¹.

מהות הפרישות

וְכִיּוֹן שֶׁבְּאַרְנוּ צֶרֶךְ הַפְּרִישוֹת הָבָה נִבְאָר אֶת מֵהוּתָהּ וְאֶת דְּרָכֶי
 הַהִתְקַשְׁרוֹת לַהֲשָׁגָתָהּ וְאַחֲרֵ כֵן סִימָנִי הַשָּׁגָתָהּ. וְאַחֲרֵ־כֵן אֶת
 פְּרוֹתֶיהָ וְתוֹצְאוֹתֶיהָ, וְאַחֲרֵ־כֵן נִתְרַץ (אֶת הַקְּשִׁיוֹת) הַבָּאוֹת
 לְסַתֵּר אֶת שִׁבְחָהּ.

וְנֹאמֵר כִּי עֵקֶר הַפְּרִישוֹת הוּא שְׁתֵּהָא (יוֹצֵאת) מִן הַלֵּב, רוֹצֶה
 לֵאמֹר שִׁיְהֵא הַלֵּב פָּרוּשׁ מֵאַהֲבַת הָעוֹלָם הַזֶּה וּמִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ
 וְשָׁקוּעַ בְּאַהֲבָתוֹ יִתְעַלֶּה וּבְאַהֲבַת מֵה שֶׁמֵּאַחֲדָהּ עִמּוֹ וּמוֹאֵס בְּכָל
 מֵה שֶׁטּוֹרֵד אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ. וְכֵן יוֹכֵל הִיּוֹת שִׁיְהֵא פְּלוּגִי עָשִׂיר, לָבוֹשׁ
 בְּגָדֵי־מָשִׁי וְאוֹכֵל מֵעֵדָנִים וּמִסֵּתוּפֵף בְּאַרְמוֹנוֹת וְעַם זֹאת הִרְיָהּ
 פָּרוּשׁ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? אִם בָּאוּ לוֹ הַנִּכְסִים הִלְלוּ בְּלֹא כּוֹנֵה
 מַצְדּוֹ כְּגוֹן בִּירְשָׁה וְכְדוּמָה, אוֹ בְּהִתְאַמְצוֹת מוֹעֲטָת לְהַשִּׁיג אֶת
 הַהִכְרָחִי וְאֲדוֹן־הָעוֹלָם זָכָהּ בְּהַצְלָחָה יִתְרָה.

כְּמוֹ שֶׁהַעֲדָה הַתּוֹרָה עַל יִצְחָק שָׁזָרַע (אֶת שְׂדוֹתָיו) כְּדָרָךְ
 כָּל הָאָדָם – וְהִלָּא הַזִּרְעָה הַכְּרָחִית לְמַחֲיַת אָנוּשׁ – וְנִתְבָּרָךְ
 בְּזִרְעָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית כ"ו, י"ב): "וַיִּזְרַע יִצְחָק בָּאָרֶץ הַהִוא
 וַיִּמְצָא בִּשְׁנָה הַהִוא מֵאָה שְׁעָרִים, וַיְבָרְכֵהוּ ה'". אוֹ כְּדָגְמַת הַצְלָחָתוֹ

11. כלומר, אהבת העולם הזה כתכלית לעצמה, לא כאמצעי לעבוד את ה'.

שֶׁל יַעֲקֹב בְּרַעֲיַת הַצֶּאֱנָן, עַל אֵף אוֹתוֹ דִּין וּדְבָרִים עִם לִבָּן בְּעֵינָיו מִשְׁכָּרְתּוֹ, וְעַל כֵּךְ אָמַר הַכְּתוּב (שם ל', מ"ג): "וַיִּפְרָץ הָאִישׁ מְאֹד מְאֹד, וַיְהִי-לוֹ צֶאֱנָן רַבּוֹת וּשְׁפָחוֹת וַעֲבָדִים וּגְמָלִים וַחֲמָרִים".

וְאִם לֹא דִיךְ בְּזֹאת, הִנֵּה אֲבָרְהָם אָבִינוּ ע"ה בּוֹדֵאֵי לֹא סָטָה מִפְּרִישוֹתוֹ מִעֵינָיו הָעוֹלָם הַזֶּה בְּגִלְל עֲשָׂרוֹ שְׁעָלָיו הָעִידָה תוֹרָה (שם י"ג, ב'): "וְאַבְרָם כָּבֵד מְאֹד, בְּמִקְנֵה בֶכֶסֶף וּבְזֹהָב". וְהִלָּא תִרְאֶה כִּיצַד הַדִּיר עֲצָמוֹ הַנָּאָה מִן הַדָּבָר הָאֲהוּב שְׁבַע עוֹלָם עַל פִּי דָרֶךְ-הַטָּבַע, הוּא הַחֲבוּר עִם הַנָּשִׁים, וְהַתְּרַחֵק מִדָּבָר זֶה וְלִמְרוֹת עֲשָׂרוֹ לֹא לָקַח אִשָּׁה אַחֶרֶת עַל אִשְׁתּוֹ מִלְּבַד הָגֵר¹², וְגַם זֹאת בְּרִשּׁוֹת שָׂרָה וְ(רַק) לְבַל יִכָּרֵת זֶרְעוֹ. אֵף לֹא הִתְבּוֹנֵן הַתְּבּוֹנָנוֹת גְּמוּדָה בִּיפְיָהּ שֶׁל שָׂרָה, עַל אֵף שִׁיפִי זֶה גָּדוֹל הִיא עַד מְאֹד עַד שֶׁאֲפִלּוֹ לָעֵת זִקְנָתָה חָשְׁקוּ בָּהּ מַלְכֵי-אֶרֶץ. (שָׂרָה) אֲבִימֶלֶךְ לָקַח אוֹתָהּ לְאַרְמוֹנוֹ (שם כ', ב') וְהִיא בֵּית תִּשְׁעִים שָׁנָה, כְּמוֹ שְׁמוֹכִיחַ סֵדֶר הַפְּסוּקִים בַּתּוֹרָה. וַחֲזוֹ"ל אָמְרוּ כִּי לֹא הִתְבּוֹנֵן אֲבָרְהָם אָבִינוּ ע"ה בִּיפְיָהּ וְהַדָּרָה עַד שֶׁבָּא לְמִצְרַיִם (ב"ב ט"ז), וְהִסִּיקוּ מִסְקָנָהּ זֶה מִמָּאֲמָרוֹ (בְּרַאשִׁית י"ב, י"א): "הִנֵּה-נָא יִדְעָתִי כִּי אִשָּׁה יִפְת־מֶרְאָה אֶת".

וְמֵה שֶׁלָּקַח ע"ה לְאִשָּׁה אֶת קְטוֹרֶה אַחֵר מוֹת שָׂרָה (שם כ"ה, א'), לֹא הִיא זֶה אֱלָא עַל יְדֵי רוּחַ-הַקֹּדֶשׁ אוֹ צוּי שְׁלֹא נִזְכָּר בַּתּוֹרָה, וְתַכְלִיתוֹ לְפָרֶסֶם הַמִּשָּׁךְ הַנֶּס שֶׁהוּלִיד אַחֵר מֵאָה וְאַרְבָּעִים¹³, וְהִלָּא הִיָּתָה זֶה פְּלִיאָה בְּעֵינָיו עוֹד בְּהִיוֹתוֹ בֶּן מֵאָה שָׁנָה! וְזוֹ תְּמִיּהָתוֹ וּפְלִיאָתוֹ שֶׁנִּזְכָּרָה בַּתּוֹרָה (שם י"ז, י"ז): "הִלְבֵּן מֵאָה-שָׁנָה יוֹלֵד".

12. רבינו הזכיר ענין כזה בפירושו על התורה בבראשית מ"א: נ', מ"ו: י"ט, מ"ט: כ"ו.

13. וכך פירש רבינו גם בפירושו על התורה (בראשית כ"ה: א').

וְרֹאִיָּה שֶׁהִיא פָּרוּשׁ בְּלֵב – דָּבָר הַנִּרְאָה זֶר וּמִפְּלֵא בְּעֵינַי כָּל מִי שֶׁמִּתְבּוֹנֵן בּוֹ מִקְרֹב הִיא בְּזוּתוֹ אֶת הַמְּלָקוֹחַ הַגָּדוֹל שֶׁלְקַח בְּמִלְחֻמָּתוֹ וְהַפְקָרָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם י"ד, כ"ג): "אִם-מָחוּט וְעַד שְׂרוּךְ-נֶעַל וְאִם-אֶקַח מִכָּל-אֲשֶׁר-לָךְ" וכו'. אֵין לֹאמַר אֲפּוֹא עַל אַבְרָהָם אָבִינוּ שֶׁלֹא הָיָה פָּרוּשׁ.

וְכֵן אֵין לֹאמַר עַל כָּל עֲנֵי שְׂרֹאִים אוֹתוֹ לְבוּשׁ קָרְעִים וְאוֹכֵל חֲתִיכוֹת פֶּת חֲרָבָה שֶׁפָּרוּשׁ הוּא, מִפְּנֵי שֶׁעוֹשֶׂה כֵן בְּתַקְף־הַהֲכָרָח וְלֹא מִרְצוֹנוֹ הַחֲפָשִׁי. וְאִפְּלוּ עַל מִי שֶׁסָּגַל לְעַצְמוֹ דְּרָכֵי-פְּרִישׁוֹת עַל-יָדֵי לְבִישׁת בְּגָדִים גָּסִים וְאֲכִילַת מֵאֲכָלוֹת תַּפְּלִים כְּגוֹן פֶּת יִבְשָׁה לֹא-מִלְפָּתָת וּכְדוּמָה וְעַל-יָדֵי הַתְּבוֹדָדוֹת בַּמִּדְבָּרִיּוֹת וּבַהֲרִים וּכְיוּצָא בָּהֶם, אֲלֵא עַל תִּנְאִי שִׁיָּהָא לְבוֹ מִרְחָק מִ(עֲנִינִי) הָעוֹלָם הַזֶּה שִׁינִיתָק עַצְמוֹ מֵהֶם, וְלֹא יִצְטָעֵר עֲלֵיהֶם וְלֹא יִשְׁתַּוְּקַק לְשׁוּם מִצָּב שֶׁבְּעוֹלָם חוּץ מִן הַמִּצָּב שֶׁהוּא שָׂרוּי בּוֹ, וְיִתְכַּשֵּׁר תַּמִּיד לְפָרִישׁוֹתוֹ הַכְּשָׁרָה גְּמוּרָה כְּמוֹ שֶׁנֶּבְאָר לְהֵלֵן. אֲמַר מַעֲתָה; מִי שֶׁמִּרְחָק בְּלָבוֹ מֵאַהֲבַת הָעוֹלָם הַזֶּה הוּא-הוּא הַפָּרוּשׁ הָאֱמֵתִי, וּמִי שֶׁמִּשְׁתַּוְּקַק לְקִנְיָנוֹ וּלְבוֹ בּוֹעֵר בְּאַהֲבָתָם וּמִצְטָעֵר עַל חֲסָרוֹנָם אֵין שְׁמוֹ פָּרוּשׁ. וְזֶה הַדָּבָר שֶׁעָלִיד לְתֵן דַּעְתְּךָ עָלָיו לְהַבְנִית מֵהוּתָהּ שֶׁל הַפְּרִישׁוֹת.

הַשְּׁגַת הַפְּרִישׁוֹת

וְאֲשֶׁר לְדֶרֶךְ הַשְּׁגָתָהּ שֶׁל הַפְּרִישׁוֹת הָאֱמֵתִית, כְּלוּמַר זֶה שֶׁבְּלָב, הָרִיחִי הַמֵּאֲבָק לַעֲמֹד כְּנֶגֶד הַדַּחֲף הַטָּבְעִי, שֶׁכֵּן אַהֲבַת הָעוֹלָם הַזֶּה נְטוּעָה בְּלֵב-הָאָדָם, וּכְבָּר אָמַר שְׁלֹמֹה (קהלת ג', י"א): "גַּם אֶת-הָעֵלֶם נָתַן בְּלִבָּם". וְאֵינוֹ נִיחָד לְעֲנִין הַמֵּאֲבָק אֶת הַפֶּרֶק הַבָּא וּפָה נֹאמַר רַק כִּי עֶקֶר הַמֵּאֲבָק הוּא שִׁיחֲלִיט הָאָדָם בְּדַעְתּוֹ הַחֲלָטָה נִקְיָה מִנִּגְיָעָה אִישִׁית וְהַטָּעָה עֲצֵמִית, כִּי תַעֲנוּגוֹת הָעוֹלָם

הִזָּה אֵינָם תִּכְלִית הַיּוֹתוֹ אָדָם, שְׁאֶפְלוּ הַתַּעֲנוּגוֹת הַיּוֹתֵר גְּדוֹלִים, כְּגוֹן עֲנוּגֵי-הַחוּשִׁים שְׁמִלְכֵי-אָרֶץ מִשְׁתַּמְשִׁים בְּכַח שְׁלֹטוֹנָם כְּדִי לְהַרְבוֹתָם, וְהֵם הָאֲכִילָה וְהַשְׁתִּיָּה וְהַמִּשְׁגָּל, הִרְיָהוּ שְׁתָּף בָּהֶם לְבִהְמוֹת כָּפֶלֶב וְהַחֲמוֹר וְהַחֲזִיר וְשָׂאֵר בְּעַלֵּי-חַיִּים שְׂאִין בָּהֶם דָּעָה¹⁴.

וְעוֹד צָרִיךְ לְהִתְבּוֹנֵן כִּי תַעֲנוּגוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה, כָּכָל שֶׁהֵם גָּסִים וּמִגְשָׁמִים וְרוֹחוּקִים מִן הָאֲנוּשִׁיּוֹת, כִּךְ מְגַנִּים הֵם עַל כָּל בֶּר דַּעַת. וְלִכֵּן יִצְנִיעַ הָאָדָם אֶת עֲצָמוֹ בְּשַׁעַת מִשְׁגָּל וְלֹא בְּשַׁעַת אֲכִילָה, אוֹ בְּשַׁעַת אֲכִילָה וְלֹא בְּשַׁעַת שְׁתִּית מַיִם, אוֹ בְּשַׁעַת שְׁתִּית מַיִם וְלֹא בַּהֲרָחָה וּבִרְאִיָּה¹⁵. וְדָבָר זֶה יִבָּאֵר בְּאַרְיכוֹת בְּפָרָק אַחֵר¹⁶.

וְאֲשֶׁר לְבָגָדִים נָאִים, כִּיּוֹן שְׁמִיחָדִים הֵם לָאָדָם עַל פְּנֵי בְעַלֵּי-חַיִּים שְׂאִין בָּהֶם דָּעָה, הִרְיָהוּ מִתְפָּאֵר וּמִתְהַדָּר בָּהֶם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דֶּרֶךְ אֶרֶץ זֹטָא פ"י בְּשִׁנּוּי לִשׁוֹן): "הִדְרַת אָדָם לְבוּשׁוֹ". דּוֹק וְתִמְצָא כִּי נוֹי-הַמִּלְבוּשִׁים אֵינוֹ אֶלָּא דְמִיּוֹן, חֲפוּשׁ דֶּרֶךְ שְׁבָאֲמַצְעוֹתָהּ יוֹכֵל הָאָדָם לְהַטְעוֹת אֶת זוּלָתוֹ לַחֲשֹׁב כִּי יֵשׁ בּוֹ גְּדֻלָּה. וְהִלָּא עֵינֶיךָ הָרוֹאוֹת אֶת הָאֲנָשִׁים הַפְּגוּמִים, וְהֵמָּה רַב בְּנֵי-הָאָדָם, מוֹצִיאִים

14. וכן כתב הרמב"ם בהקדמתו למשניות: "הדעה נותן, ששוא ושקר להיות תכלית האדם לאכילה ולשתיה ולבעילה, או לבנות קיר, כי כל אלה מקרים מתחדשים עליו לא יוסיפו על כחו הפנימית. ועוד שהוא משתתף בזה עם רוב הברואים. והחכמה היא אשר תוסיף על כחו הפנימית ותעתיק אותו ממעלת בוז למעלת כבוד, שהרי היה האדם בכח, וחזר אדם בפועל". ובפתיחה למורה נבוכים כתב: "שלא יהיה האדם נמשך אחר בהמיותו לבד – רצוני לומר, החומר שלו, כי חומר האדם... הוא חומר שאר בעלי חיים".

15. זה יובן על פי מה שכתב הרמב"ם במורה נבוכים (ב': ל"ו): "ויהיה מי שכבר התבטלה מחשבתו ופסקה תשוקתו לענינים הבהמיים – רצוני לומר, בחירת תענוג המאכל והמשתה והמשגל – כל החוש הממשש, אשר באר אריסטו במדות ואמר שזה החוש חרפה לנו ומה טוב מה שאמר, כי באמת הוא חרפה, מפני שהוא לנו מאשר אנחנו בעלי חיים, לא דבר אחר, כשאר הבהמות, ואין בו דבר מענין האנושות, אמנם שאר התענוגים החושיים, כריח והשמע והראות – ואף על פי שהם גשמיים – הנה ימצא בהם לפעמים תענוג לאדם מאשר הוא אדם".

16. היינו בפרק כבישת הכחות והמעשים (עמ' 254-252).

זמנם לָרִיק בְּסִדּוֹר הַמְצָנֶפֶת וּבִישׁוֹר אִמְרַת־הַבְּגָד וְצִחְצִיחַ הַנְּעָלִים שְׁבַרְגְּלִיָּהֶם, וּסְבוּרִים שְׁ(מַעֲשִׂיהֶם) מוֹרִים עַל נוֹי וְהַדּוֹר מְשׁוֹפָרָא־דְּשׁוֹפָרָא וּמִדְרָגָה גְבוּהָה־שֶׁבְּגְבוּהוֹת. וְאִם יִקְרָה מִקְרָהוּ שֶׁל מִי מֵהֶם לֵהִיּוֹת לְבָדוֹ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין רוֹאִים אוֹתוֹ, יִהְיוּ הַנּוֹי וְהָעֶנְג כֹּל־הֵיוּ וְהוּא יִפְשֹׁט אֶת בְּגָדֵי־חֲמוּדוֹתָיו וַיִּמִּירֵם בְּאַחֲרִים.

וְכֵן אֱלֹה הַמְּסַתּוֹפְפִים בְּבֵת־פֶּאֶר אֵינֶם בּוֹחֲרִים בָּהֶם עַל פִּי רַב אֶלָּא כְּדִי שִׁיתְּגַדְּלוּ בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת וְלֹא כְּדִי שְׁיִמְצְאוּ שְׁלוֹה בְּמָקוֹם מְגוּרֵיהֶם¹⁷, שְׁאִם לֹא כֵן, (הָרִי) מֵרָאָה גֵן אוֹ כְּבֶרֶת־דְּשָׁא אוֹ שָׂדֶה רַעֲנָן מְשׁוֹבֵב אֶת הַנֶּפֶשׁ וּמְשַׁמְחָה (עוֹד יוֹתֵר)! וְהֵלֹא אִם יִכְלֹאוּ אָדָם לְחֹדֶשׁ תָּמִים בְּתוֹךְ אֶרְמוֹן־הַמֶּלֶךְ שֶׁתִּקְרָתוֹ רְצוּפָה זָהָב וְרִצְפָתוֹ מִצָּפָה שִׁישׁ צְבָעוֹנִין, תִּצְטָעֵר וְתִתִּיּוֹסֵר נֶפֶשׁוֹ עַל פִּי רַב וְתִשְׁתַּוְּקֶק לְמֵרָאָה שָׂדֶה פְתוּחַ וּמִרְחָב וְתִעֲדִיפֶם עַל פְּנֵי הָאֶרְמוֹן. וְכֵן אֶהְבֵּת הַשְּׂרָרָה וְהַשְּׁלֹטוֹן, עַל אֵף שֶׁהִיא דְּבַר שֶׁבְּנֶפֶשׁ וְלֹא תִעֲנוּג חוּשִׁי, הִרְיָהּ אֶהְבֵּת דְּבַר שֶׁאֵינָנו חֶלֶק (בְּלֹתִי נִפְרָד) מֵהַיּוֹתוֹ שֶׁל הָאָדָם וְאֵין לָהּ קֶשֶׁר עִם עֲצֻמִּיּוֹתוֹ, אֶלָּא אֲדִרְבָּהּ, דְּבַר הַטּוֹרֵד אוֹתוֹ מִן הַשְּׁלֵמוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמַר שְׁלֹמֹה (שִׁיר הַשִּׁירִים א', ו'): "שְׁמָנִי נִטְרָה אֶת־הַכְּרָמִים כְּרָמִי שְׁלִי לֹא נִטְרָתִי". כִּי אֱלוֹי יִהְיֶה הָאָדָם

17. הרמב"ם כתב בשמונה פרקים (פרק ה'): "וכשישים האדם כונתו אל זה הענין (ידיעת השם), יבטל מפעולותיו ויחסר ממאמרו הרבה מאד, כי מי שיכוון אל זה הענין לא יתעורר לפתח הכותל בזהב או לעשות רקום זהב בבגדיו הנאים, אם לא יכוין בזה להרחיב נפשו כדי שתבריא וירחיק ממנה חליה, עד שתהיה בהירה וזכה לקבל החכמות, והוא אמרם, זכרונם לברכה, 'דירה נאה ואשה נאה ומטה מוצעת לתלמידי חכמים', כי הנפש תלאה ותעכור המחשבה בהתמדת עיון הדברים הקשים, כמו שילאה הגוף בעשותו המלאכות הכבדות עד שינוח וינפש, ואז ישוב למזגו השווה, כן צריכה הנפש גם כן להתעסק במנוחת החושים בעיון לפתוחים ולענינים הנאים, עד שתסור ממנה הליאות, כמו שאמרו, 'כי הוי חלשי רבנן מגרסיהו הוו אמרי מילתא דבדיחותא', ויחשוב שעל זה הצד לא יהיו אלה רעות, ולא מעשה הבל, רצוני לומר, עשית הפתוחים והציורים בבנינים, בכלים ובבגדים". ונראה שכוונת רבינו כאן שאף שלפעמים יש תועלת בבתיים כאלו, על פי רוב אינו לתועלת, ובמקום זה, ממליץ על ראיית מקומות פתוחים להתרחבות הנפש.

בודד, ללא קשר עם זולתו, תבטל שררתו ויפסק תענוגו.
 הוי אומר: מי שמתעסק בכל הענינים הללו, התענוגות
 החושיים, שהם האכילה, השתיה והמשגל והדמיונות והשררות
 ודומיהם, הריהו מתעסק בדברים שמחוץ לעצמיותו (והם) טורדים
 אותו מן השלמות. ועל כגון אלה נאמר (יונה ב', ט'): "משמרים
 הבלי-שוא חסדם יעזבו".

ויודע אתה כי שלמה השיג מן החכמה והבינה והעשר והשלטון
 והכח מה שלא השיג זולתו, ועל פי עדותו התענג על כל מיני
 תענוגות וקניני העולם הזה לפי כחו ושררתו, ונתן דעתו להתבונן
 מה תועלת ותכלית בכל אלה, כפי חכמתו ובינתו, ומצאם דברים
 שאין בהם חפץ. וזהו שאמר (קהלת ב', ג' י"א): "תרתני בלבי למשוך
 בין את-בשרי וכו'. הגדלתי מעשי, בניתי לי בתים וכו'. וכל אשר
 שאלו עיני לא אצלתי מהם וכו'. ופניתני אני בכל-מעשי שעשו ידי
 ובעמל שעמלתי לעשות והנה הכל הכל ורעות רוח ואין יתרון
 תחת השמש".

אלא שהמאבק הזה על-ידי ההגות השכלית סותרים אותה
 הרגלים ומעשים יום-יומיים, כי ההגות שבארנוה לעיל יודה
 באמתותה כל מי שמח בקדקדו, אך אם יאמר לנטש את
 הדברים הגשמיים, יפריעוהו הרגליו הנושנים שנעשו לו טבע
 שני. וכך רואה אתה מי שרגיל לרכב בצאתו בין הבריות,
 מתביש להראות בשוק כשהוא הולך רגלי, שחושב זה לירידה
 ממעלתו ובוחר לאכל פת חרבה ולשכב על הארץ לבדו בביתו
 ובלבד שלא יראהו הולך רגלי ואינו רכוב (על סוס)¹⁸; ואלו
 הסוחר שיש לו אלפי דינרים, אנו רואים אותו הולך ונושא

18. כיון שאין לו הרבה כסף, יבחר לחיות חיי צער, ובלבד שלא יצטרך לוותר על הרגל זה.

(סחורה) בשוק ואינו רואה בזה חסרון מפני רגילותו. וכן בעל-אשה יצטער אם יתאחר משגלו אפלו שבוע אחד, ואלו הרק שהזנות אסורה עליו וכן מי שנוסע רחוק מביתו לא יצטערו (אפלו) יתאחר שנה תמימה, וכל זה מכח ההרגל¹⁹. וענין הרואות כי הצם הרבה ימים רצופים יתענה ברעב ביום הראשון יותר משיתענה ביום השני, ובשני יותר מבשלישי, עד שיעשה לו הצום טבע שני ולא יהא חושש לו, בדרך מי שרגיל בתעניות.

שני שלבים בפרישות

והוא הדין בכל דברי העולם הזה או במרביתם, ולכן שקדו החסידים והנביאים על נטישת הרגלי-העולם, נוסף על התעוררותם בהגיגי-הלב, לבשו (מלבושי) צמר והסתפקו במאכלות גסים והתכשרו להסתפק במועט ולשבת בתענית, וקצתם פרשו מן הנשים ונטשו את בתי-המגורים והתגוררו במערות-ההרים ובמדבריות רחוקים ממקום-ישוב²⁰, וכל זה למי שהתחיל בהרגלים אלה, כגון תלמידי הנביאים והחסידים בתחלת התכשרותם.

ומי שנתבסס בחסידות – וכל שכן הנביאים – נתחזקו במאבקם עד שנעשתה להם (הפרישות) טבע שני ואין לבם הולך אחר מה שאיננו בגדר ההכרח ולכן שוים אצלם שני הקצוות, כגון

19. וכן בסנהדרין ק"ז. איתא "אבר קטן יש באדם משביעו רעב ומרעיבו שבע" ובש"ע או"ח (ר"מ: א') כתוב: "ואם הוא מכוין לגדור עצמו בה כדי שלא יתאוה לעבירה כי רואה יצרו גובר ומתאוה אל הדבר ההוא גם בזה יש קיבול שכר אך יותר טוב היה לו לדחות את יצרו ולכבוש אותו כי אבר קטן יש באדם מרעיבו שבע משביעו רעב".

20. עיין בחובות הלבבות, שער הבטחון, פרק ד'.

אם יאכל פת חרבה או מלפתת במיני מתיקה, או אם ילבש משי ופשתה דקה או צמר גם וכתנה, או אם ידור בארמונות נשאים או במדבריות ציה – כי הפרישות שבלבם נשתרשה בהם עד כדי כך ששוב אין לה צרך בהתפשרות חיצונית ולא יחלישוה מקרים בני-חלוף.

והם-הם השרידים אשר ה' קורא (יואל ג', ה') כגון אליהו ואלישע והנוהים אחריהם וההולכים בעקבותם, שארח חייהם נעשה קבוע ומוצק. אבל מי שקטן מהם במעלה צריך להתפשרות. והלא ראית איך הביא העולם הזה את גיחזי לחשב אותה מחשבה באותה שעה וכיצד הרחיקו (מקונו) בדרך שהרחיקו ונתקו ממנו, כמו שכתוב (מלכים-ב' ה', כ' וכו'). ולכן ראינו גדולי החכמים, כגון אבא חלקיה וכיוצא בו מתמידים במאבקם (תענית כ"ג.), ודוד אמר (תהלים קל"ב, א'): "זכר-ה' לדוד את כל-ענותו" וכו'. ודניאל אמר (דניאל י', ג'): "לחם חמדות לא אכלתי ובשר ויין לא-בא אל-פי וסוד לא-סכתי". וישעיה, אמר ה' עליו (ישעיה כ', ג'): "באשר הלך עבדי ישעיהו ערום ויחף". ועוד רבים (הפסוקים) בענין זה.

ושמא תאמר, מענינם של פסוקים אלה אין אנו למדים כי הנביאים ע"ה עשו זאת מפני דרכי-פרישות אלא כדי לבקש רחמים על ידי צום ותחנה? ועל כך אשיבך כי דוקא כאן מוצאים אנו ראיה נצחת ועדות שלמה לעבודה שהפרישות מתענוגות העולם הזה רצויה לפניו יתעלה ובאמצעותה ישיג את מבקשו, ולכן חברה תורה את הענוי עם הכפרה, כמו שנאמר (ויקרא ט"ו, כ"ט-ל'): "בחדש השביעי בעשור לחדש תענו את-נפשותיכם... כי-ביום הזה יכפר עליכם". והיכן (מצינו) ראיה גדולה ומבהקת מזו? ועוד ראיה מן המבהקות היא צואת יונדב בן רכב לבניו שלא ידורו בבתים ולא ישתו יין, ושלם (ה') לזרעו על שקימו

(צוֹאָה) זוֹ וְשָׁמְרוּ עָלֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁמִּבְאָר בְּסֵפֶר יִרְמְיָה (פֶּרֶק ל"ה).
וְכַמָּה בְּרוּרָה מְסַקֶּנֶת רִבְנוּ בַּחֲיֵי זַ"ל בְּחוֹבֵת הַלְבָבוֹת (פ"ו שַׁעַר
ט') עַל מַעֲלַת הַפְּרִישוֹת שֶׁהִיא מְנַהֵג הַחֲסִידִים, מִמָּאֲמָרוֹ יִתְעַלָּה
לְזִכְרָהּ (זְכוּרִיה י"ג, ד'): "וְלֹא יִלְבָּשׁוּ אֲדָרֶת שַׁעַר לְמַעַן כַּחַשׁ". –
לְלַמֶּדֶךָ שֶׁכָּךְ הִיא מְלַבּוֹשֶׁם שֶׁל חֲסִידִים.

שְׁנוֹי הָרִגְלִים רָעִים

וְכֵאן הִנְנִי לְהִנְחוּתְךָ אֶל דְּרֹךְ הַמַּאֲבָק הַזֶּה עַל יְדֵי הַתְּכַשְׁרוֹת
הַלֵּכָה לְמַעֲשֵׂה לְהַשְׁגַּת פְּרִישוֹת-הַלֵּב אוֹ לַחֲזוּקָה – הַנְּחִיָּה כְּלָלִית
הַכּוֹלֶלֶת פְּרָטִים רַבִּים, וַיִּשְׁנֶן דְּגֻמָּאוֹת כְּמַעַט לְאִין-מִסְפָּר.
וְעוֹד אֲגִיד לְךָ שְׁעָלֶיךָ לְדַעַת כִּי אֶת הַהֲרָגָל, בִּיחּוּר אִם נִתְמָךְ
הוּא עַל-יְדֵי הַדַּחֲף הַטָּבְעִי, אִי-אֶפְשָׁר לְשַׁנּוֹת בְּחֻדָּא-מִחֻתָּא אֶלָּא
אִם כֵּן קָרוֹב הָעֲנָן לְמַעֲשֵׂה-נְסִים, וְאִין מְבִיאִים רָאִיָּה מִן הַנְּסִים.
וְלִכֵּן חַיֵּב אַתָּה קֹדֶם כָּל לְבָדֵק בְּאִיזוֹ מִדָּה שׁוּגָה לְבָךְ בְּאַהֲבַת
(הַבְּלִי) הָעוֹלָם הַזֶּה (וְלִבְחֹן) אֶת הָרִגְלִיךָ הַקּוֹדְמִים אֲשֶׁר טִמְאוּךָ
בְּקִנְיַי הָעוֹלָם הַזֶּה, וְאִזּוֹ אִם נִתְעוֹרְרָה בְּךָ תִּשׁוּקָתְךָ אֶל הַדָּבָר
הַנִּשְׁגָּב הַזֶּה וְאֶל הַמִּדָּה הַנִּעֲלָה הַזֹּאת, דְּרֹךְ חֲסִידֵי ה' וְנִבְיָאִיו –
תִּתְחִיל לְשַׁנּוֹת אֶת הָרִגְלִיךָ וְלִרְפוֹת אֶת קִשְׁרֶיךָ לְאִט-לְאִט
וּבְהַדְרָגָה, וְלֹא תִתְחַפֵּז וְתִקְפֹּץ בְּפַעַם אַחַת לְבַל תִּתְבַּלְבֵּל וְתִשׁוּב
רִיקָם.²¹

וְכֵאן הִנְנִי לְהַבִּיא לְךָ דְּגֻמָּא: אִם הֵייתָ מִחוּבְבֵי תַעֲנוּג הָאֲכִילָה

21. עֲנִין כֹּזֶה מֻזְבָּא בְּאִרְיָכוֹת בְּמִוְרָה נְבוּכִים (ח"ג: ל"ב). וּבְמִסִּילַת יִשְׂרָאֵל (פֶּרֶק ט"ו) כְּתֹב:
"וּמִמָּה שֶׁצָּרִיךְ לִיזְהֹר בְּקִנְיַת הַפְּרִישוֹת הוּא, שֶׁלֹּא יִרְצֶה הָאָדָם לְדַלֵּג וּלְקַפּוֹץ אֶל הַקֶּצֶה הָאֲחֵרוֹן
שֶׁבּוֹ רָגַע אֶחָד, כִּי זֶה וְדָאִי לֹא יַעֲלֶה בִּידּוֹ, אֲלֵא יִהְיֶה פּוֹרֵשׁ וְהוֹלֵךְ מֵעַט מֵעַט, הַיּוֹם יִקְנֶה קֶצֶת
מִמֶּנּוּ וּמִחֵר יוֹסִיף עָלָיו מֵעַט יוֹתֵר, עַד שִׁיתְרַגֵּל בּוֹ לְגַמְרִי, כִּי יִשׁוּב לוֹ כְּמוֹ טִבַּע מִמֶּשׁ".

וְרָגִיל אֶתָּה לִלְפֹת הַפֶּת בְּכֶמָּה מֵאֲכָלוֹת-תֹּאוֹה בְּסֻעוּדָה אַחַת
כְּדֶרֶךְ אַנְשִׁים מִפְּנָקִים, וּלְבִסּוֹף גְּמֵרָתָּ אִמֵּר לַעֲבֹד אֶל דֶּרֶךְ
הַחֲסִידִים שְׂרָאִית אוֹ הַנְּבִיאִים שְׁשֻׁמְעָתָ עֲלֵיהֶם, שֶׁהֵיוּ מְצַמְצָמִים
מֵאֲכָלָם עַל פִּי רַב לַחֲתִיכוֹת יְבִשׁוֹת, אוֹ לֶחֶם בִּלְבָד, אוֹ פֶת בְּמִלַּח
וּכְיוּצָא בְּזֶה – הֵרִי הַדֶּרֶךְ שָׁבָה תִּגִּיעַ לְמִטְרָתָךְ אֵינָנָה עַל-יָדֵי
שְׁנוֹי פְּתֵאמִי מִמָּה שְׂאֵתָה רָגִיל בּוֹ לָמָּה שְׂאֵתָה רוּצָה לְהַשְׁיגוֹ, כִּי
(דֶּרֶךְ) זֶה לֹא תִצְלַח עַל פִּי רַב, וְגַם אִם תִּצְלַח תִּבְיָאֵךְ לִיָּדִי מְבוּכָה
חִיצוֹנִית וּפְנִימִית. אֲלֹא דֶרֶכְךָ הַנְּכוֹנָה הִיא שְׂאֵם הָיִיתָ רָגִיל לֶאֱכֹל
בְּסֻעוּדָה אַחַת כֶּמָּה מִיָּנִי מֵאֲכָלִים עָלֶיךָ לְהַפְחִית מִמֶּסְפָּרָם; לְמִשָּׁל
אִם הָיוּ חֲמִשָּׁה תַעֲמִידִם עַל אַרְבָּעָה, וְכָךְ תִּשָּׂאֵר שְׁבוּעֵ-יָמִים אוֹ
לְמַעֲלָה מִזֶּה אוֹ פָחוֹת מִזֶּה עַד שֶׁתִּמָּצָא כִּי קָל עָלֶיךָ הַדָּבָר וְנִכּוֹן
בְּקֶרֶבְךָ. וְאִזּוֹ תִחְזֹר וְתַעֲמִידִם עַל שְׁלֹשָׁה מֵאֲכָלִים עַד אֲשֶׁר יִתְבַּסֵּם
גַּם (הַהֲרָגֶל) הַזֶּה וְאִזּוֹ אֶל שְׁנַיִם, וְאַחֲרֵי-כֵן תַעֲמִידִם עַל לֶחֶם וְעוֹד
מֵאֲכָל אֶחָד לִלְפֹת הַפֶּת²² וְתִתְמִיד בְּכָךְ זְמַן רַב עַד שֶׁתִּמָּצָא כִּי
כָּבֵד הַסִּתְגָּלָה נִפְשָׁךְ אֶל (הַשְׁנוֹי הַזֶּה) וְשִׁכַּחְתָּ אֶת (מִנְהַגְךָ) הַקּוֹדֵם
וְנִתְרַחֲקֶת מִמֶּנּוּ וּבִטְלָה תֵּאָוֶתְךָ אֵלָיו.

וְ(רַק) אַחֲרֵי-כֵן תַעֲבֹד הָאֱלֹהִים, לְהַתְּכִשְׁרוֹת נּוֹסֶפֶת, וְהִיא שְׁנוֹי
הַמֵּאֲכָל הַהוּא מִמֵּאֲכָל טָעִים לְמֵאֲכָל הַכִּרְחִי, כְּגוֹן (שְׁנוֹי) מִבָּשָׂר
מִבָּשָׂל עִם יִרְקוֹת וְתִבְלִין לְבָשָׂר שְׁלֹק אוֹ צֵלוֹי. וְאִם הָיָה זֶה מֵאֲכָל
שְׂאִינוֹ בָּשָׂר, עָלֶיךָ לַעֲבֹד – דֶּרֶךְ מִשָּׁל – מִדְּבֶשׁ אוֹ תִמְרִים חַיִּים
לִירְקוֹת אוֹ גְּבִינָה. וְלֵאחֶר שֶׁתִּתְבַּסֵּם הַשְׁנוֹי עַד כִּדִּי כָךְ שֶׁשׁוּב
אֵין הַנֶּפֶשׁ צְרִיכָה לְהִתְאֲמֵץ בּוֹ, שֶׁכָּבֵד נַעֲשֶׂה לָּהּ כְּהֲרָגֶל, אוֹ-אִזּוֹ
תִּתְחִיל לְצַמְצֵם אֶת הַכִּמּוֹת וְתִתְקַדֵּם בְּהַדְרָגָה עַד שֶׁתַעֲמִידָנָה
עַל מָה שְׂאִי-אֶפְשָׁר לוֹ לְבַגֵּן הַגּוֹף לְהִתְקִים בְּלַעֲדָיו. וְזֶהוּ שֶׁאִמֵּר

22. מִשְׁמַע שְׂאִינוֹ מִמְלִיץ לָנוּ לְהַצְטַמֵּצַם בִּלְבָד.

אליהו ע"ה (מלכים-א' י"ז, י"ג): "עשי-לי-משם עגה קטנה" ולא אמר:
"כפר גדול".

צום

ואשר לצום, הריהו התכשרות חשובה לפרישות, אבל (רק) בתנאים מיוחדים, (כגון) שלא יצום בימות-הקיץ מי שהוא חס-מזג כדי שלא יבואנו חלי. ועל כגון זה נאמר (תענית י"א): "כל היושב בתענית נקרא חוטא", כמו שבארנו בחלק השני של ספרנו בפרק על התענית²³. (ועוד אחד) התנאים הללו הוא שלא תאכל אכילה גסה לפני הצום עד שתבוא לידי כבודות ובמשך הצום תשב ותחשב על מיני מאכלים שתפסיק בהם את צומך, כדרך רבים שאין צוםם אלא מצות אנשים מלמדה, ועל כגון זה נאמר (אבות ה', י"א-י"ב): "יצא שכרו בהפסדו", ולפעמים אף מכריע ההפסד את השכר.

וגם אם עוסק אתה בהתכשרות חיצונית זו, אל תסמך עליה (בלבד) אם חסר אתה את ההתכשרות הפנימית, אלא צרף אליה את עסוק הלב בהתבוננות אל האמת ובהקדשת עתותיך לקריאת התורה וספרי-הנביאים ותולדות החסידים, ותתן דעתך על משמעות הדברים שאתה קורא, ותתעסק בתפלות ומעשי עבודה ובמה שמביא ליראת-שמים ואהבת ה' ועבודתו כפי שנתחור לך מן הדברים שנאמרו לעיל. שאם תנקט דרך זו תתמך אותך ההתכשרות הפנימית ותסייע בהתכשרות החיצונית ותצליחך בו ותסיר מעליך את כבד-עלה ותקל מעליך את קשייה, כי יפתחו לך שערי רחמים ויזרחו עליך

אורות החכמה ויתגלו לך צפונות החסד האלהי. וההתפשרות החיצונית תסייע גם בטהרה הפנימית להסתדר בדרך עובדי ה' בדרך הטוב ביותר.

והדבר טעון זהירות מרבה כפי שאמר שלמה (קהלת ד', י"ז):
 "שמר רגלך כאשר תלך אל-בית האלהים". ובמלה "זהירות"
 כוננתי להשמרות מפני תקלות טבעיות, כגון שנוי-המזג העלול להביא לידי חלי, או תקלות שבנפש כגון תעתועים ודמיונות שוא המגרשים את האמת וגורמים לך לדמות את הפוכה, או תקלות שבדת כגון יהרה פנימית המתעוררת בנפשך וגורמת לך לחשב עצמך כליל השלמות ולנפל ברעה שהיא הפוכה הגמור של מטרתך.

הבן את כל הדברים הללו והשיגם, ודע כי זו היא דגמא לשאר ההתפשרויות מן הסוג הזה, כגון המעבר מלבישת משי ופשתה דקה ללבישת כתנה עבה או צמר גם, מרבוי המשגל למעוטו או בטולו, ומן ההסתופפות בארמונות שרצפתם וכתליהם שיש ותקרתם מזהבת, להתגוררות בבתים צנועים שאין בהם אלא כרי לשמר מפני החם והקר (ולשמש) קורת גג, כגון בית אלישע שבו היתה מוכנה לו עלית-קיר קטנה (מלכים-ב' ד', י') וגם זו היתה דבר גדול בעיניו, כמו שנאמר (שם שם, י"ג): "הנה חרדת אלינו את-כל-החרדה הזאת", או להתבודדות בהרים ובמדבריות וכדומה²⁴.

24. כתב הרמב"ם בשמונה פרקים (פרק ד'): "מה שעשו אותם החסידים בקצת הזמנים וקצת אנשים מהם גם כן... שכונה בהרים והתבודד במדבריות, לא עשו דבר מזה אלא דרך רפואות, כמו שזכרנו, ולהפסד אנשי המדינה גם כן, כשיראו שהם נפסדים בחברתם ורעות פעולותיהם, עד שיפתחו מהפסד מדותיהם בעבורם, על כן ברחו להם למדברות ולמקום שאין שם אדם רע, כמאמר ירמיה הנביא עליו השלום (ירמיה ט', א'), 'מי יתנני במדבר מלון אורחים ואעזבה את עמי ואלכה מאתם כי כלם מנאפים עצרת בוגדים'". ועיין גם בפרק ו' מהלכות דעות הל' א'.

ולא נצטרך להאריך בבאור הענין שכבר נתחור לך ממה שבארנו קדם.

עבובים בדרך הפרישות

ועוד עליך לדעת כי בהתכשרות הנזכרת אפשר שתקומם נגדך דברים קשים מתאוות והרגלי הגוף, והם דברים מחוץ לעצמך שיש לך קשר עמם; כגון אם יש לך קשר עם בני-אדם אחרים, בין קבוצה גדולה כמו שמצינו בדין-עיר או בפרנס על העבור וכדומה, ובין קבוצה קטנה כגון בני-ביתו של אדם. אלא שיש כאן הבדלי רבוי ומעוט, כי אינו דומה ראש כפר בן עשר נפשות למנהיג כרך בן אלפי-אדם, ואין דומה מי שבני-ביתו מועטים, כגון אשה וילדים מספר, למי שבני-ביתו מרבים, כגון ילדים לרב ונכדים ועבדים ושפחות וקרובים ובני-בית-אב סמוכין עליו.

ועכשו אין להמנע מהזכיר את הכלל שממנו אפשר יהיה ללמד על הפרט. ואגיד אפוא כי בהנהגת קהל שכרוכים בה השגחת שופטים ונשיאים ופקידים, אין ההתכשרות לקראת הפרישות נקנית אלא בעמל גדול ורב, כי הזמן קצר עד מאד להתכשרות החיצונית מאחר שמרביתו תפוסה על-ידי אותו עסוק שהוא מתעסק בו, וגם הלב נטרד מן ההתכשרות הפנימית מהיותו שקוע בענינים הללו. ועל כגון זה נאמר (משלי ו', כ"ז-כ"ח) "היחיתה איש איש בחיקו ובגדיו לא תשרפנה. אם-יהלך איש על-הגחלים ורגליו לא תכוינה".

ואל תביא ראיה מדוד וכיוצא בו, כי אלה הרגלו בפרישות ונעשתה להם טבע שני וקנין גמור עוד לפני היותם נכבדים ומושלים. יתר על כן: הם שלטו שלטון אלהי, מדרך על פי

כִּוְנָתוֹ יִתְעַלֶּה, וְלִכֵּן לֹוֹתָהּ אוֹתָם הִשְׁגָּחָה (הַעֲלִינָהּ) וְשָׁמְרָה עַל הַתְּפָשָׁרוֹתָם הַקּוֹדֶמֶת וְגוֹנָנָה עַל פְּרִישוֹת-לִבָּם כִּדִּי שְׁלֹא יִשְׁתַּנּוּ עֵקֶב כְּהִנָּתָם הָרָמָה – קַל וְחֹמֶר עֵקֶב גּוֹרְמִים פְּחוּתִים מִמֶּנָּה – וְעַל כֵּן אֵלֶּה נֶאֱמַר (פסחים ח'): "שְׁלוּחֵי מִצְוָה אֵינָן נִזְקִין". וְהֵלֵא תִרְאֶה כִּיצַד הָיָה דְּוֹד רוּעָה-צֶאֱן לִפְנֵי מְלוּכָתוֹ וְקִבֵּל עַל עֲצָמוֹ אַחֲרֵי הַיּוֹתוֹ לְמֶלֶךְ וְאָמַר (תהלים קל"ב, ג'–ד'): "אִם-אָבֹא בְּאֶהֱל בֵּיתִי וְכו'". אִם-אֶתֵּן שָׁנָת לְעֵינַי וְכו' ²⁵.

וְעַם כָּל זֶה אֵי אֶפְשָׁר לוֹ לִמְנַהֵג, כִּידוּעַ, בְּלֹא דְבָרִים הַמְּשַׁפִּיעִים עַל הַפְּרִישוֹת לְרָעָה, וְלִכֵּן מִי שֶׁשּׁוֹאֵף אֶל מִדַּת-הַפְּרִישוֹת חַיֵּב לְהִתְרַחֵק מִן הַשְׂרָרָה וְלִמְנַע עֲצָמוֹ מִמֶּנָּה כְּכֹל הָאֶפְשָׁר וְלִהְגִּמֵּל מִמֶּנָּה אִם (אֲרַע מְקַרְהוֹ) לִנְפֹל בָּהּ, כָּל עוֹד אֵין דְּבַר זֶה גּוֹרֵם קִלְקֵלָה בְּעֵינַי הַדָּת, כִּמוֹ שֶׁעָשׂוּ בְּנֵי בְּתִירָא שֶׁעָבְרוּ (מִמַּעֲמָדָם) בְּ"יִשִּׁיבָה" (הַיּוֹת) וְהִלֵּל הַזֶּקֶן הָיָה קֵים וְסִדּוֹר עֵינַי הַיִּשִּׁיבָה נַעֲשֶׂה עַל יָדוֹ (פסחים ס"ו, ב"מ פ"ה.).

וְאֶשֶׁר לְהִנָּהֵג בְּנֵי הַבֵּית וְדוֹמִיָּהֶם מִן הַמְּשַׁפָּחָה וּבֵית-הָאָב וְהַנְּלוּיִם, הֵנָּה מִי שֶׁמְחַלִּיט לָלֶכֶת בְּדֶרֶךְ הַנִּשְׁגָּבָה הַנִּלְחָב לִמְעַט בְּבְנֵי לִוְיָהּ לְאֵט-לְאֵט וְלִהְפָּסִיק קִשְׁרֵיו עִם מִי שְׁאֵין הוּא צָרִיךְ לוֹ, כִּגוֹן עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת וּמִשְׁרָתִים וְהַנְּלוּיִם, וְאַחֲרֵכֶּךָ יִמְעַט קִשְׁרֵיו עִם הַקְּרוֹבִים עַד שְׁלֹא יִשָּׂאֵר לוֹ קִשֶּׁר אֶלָּא עִם מִי שְׁחֵיב הוּא עַל פִּי דִין לְטַפֵּל בּוֹ וְהֵם הָאִשָּׁה וְהַיְלָדִים הַקְּטָנִים שֶׁעוֹד לֹא הִגִּיעוּ לְפָרְנָם אֶת עֲצָמָם, אוֹ הָאָב וְהָאִם שֶׁהִזְקִינוּ וְאֵין בָּהֶם כֹּחַ לְהִשְׁתַּכֵּר לְמַחֲיָתָם.

וּבְמִקְרִים כְּאֵלֶּה תִּקְשֶׁה עָלֶיךָ דְּרָכּוֹ מְאֹד, שְׂאֵם יִטַּפֵּל בָּהֶם

25. בגלל הנהגתו הקודמת בפרישות, היה מסוגל אף בהיותו מלך לפרוש מהנאות גשמיות עד שמצא מקום לבנין בית המקדש.

יֵהָא נִטְרַד מִתְּכַלִּיתוֹ הַנִּשְׁגָּבָה וְאִם יִזְנַח אוֹתָם הָרִיחוּ בָּא לִידֵי
הַזְנַחַת חוֹבָה וּבִטּוֹל מִצּוּה, וְדָבָר זֶה חָמוּר וְאֵינָנו מֵתָר בְּשׁוּם פָּנִים
וְאַפִּן²⁶.

וְלִכֵּן מִי שֶׁשּׂוֹאֵף לְדָרֵךְ זֶה (חַיִּב) תּוֹךְ כְּדֵי טָפּוֹל בָּהֶם לְהַרְגִּילָם,
כָּפִי יִכְלֹתָם, שִׁיִּצְטַמְצְמוּ בַּהֲדָרָה לְדַבָּרִים-שֶׁבְּהִכָּרַח וַיַּעֲזִבוּ אֶת
הַמוֹתְרוֹת וְכָל מָה שֶׁאֵינּוּ דָרוֹשׁ לְפִרְנָסָתָם, וַיִּבְקֹשׁ עֲזָרוֹ עַל יְדֵי
שִׁיבִטָּח בַּה' יִתְעַלֶּה, כָּפִי מָה שֶׁלְּמִדָּת וְכִדּוּמָה לוֹ, וַיַּחֲד עִם זֹאת
יִשְׁלַח יָדוֹ כָּרְגִיל בְּמִלְאכָה אוֹ בַּעֲסָק, וְאִזּוּ יַעֲזֹרְנוּ ה' יִתְעַלֶּה (בְּמִלּוֹי
חֻבוֹתָיו) כָּל־פִּיָּהֶם וְכָל־פִּי מִטָּרְתוֹ הַנִּשְׁגָּבָה, כִּמּוֹ שֶׁאָמַר (שַׁבַּת ק"ד):
"בָּא לְטַהֵר מְסִיעִין אוֹתוֹ".

וְלִפִּיכֵךְ (חַיִּב) מִי שֶׁבּוֹחֵר לָלֶכֶת בְּדָרֵךְ הַנִּשְׁגָּבָה הַזֹּאת (לְהַתְחִיל
בָּה) לִפְנֵי שִׁיְהִיָּה מְטָפֵל בְּאִשָּׁה וַיִּלְדִּים הַמִּפְרִיעִים אֶת הָאָדָם
מִהַתְעַסֵּק בַּעֲנִינֵי הַדָּת, כִּמּוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲז"ל לְמִי שֶׁחָשַׁב לְהַקְדִּים אֶת
הַנִּשְׁוֹאִין לִפְנֵי שִׁיעֵסֵק בְּתִלְמוּד תּוֹרָה, וְתָמָהּ עַל מַחֲשַׁבְתּוֹ (קִידוּשִׁין
כ"ט:): "רִיחִים בְּצִוְאָרוֹ וַיַּעֲסֵק בְּתוֹרָה?!" וְכִשְׁאֶחָד מֵהֶם נִמְנָע מִלִּשָּׂא
אִשָּׁה, אָמַר (יבמות ס"ג: בְּשִׁנּוּי לִשׁוֹן): "אֲנִי בְּתוֹרָה חֲשִׁקְתִּי". וַיַּעֲקֹב
אֲבִינוּ לֹא נָשָׂא אִשָּׁה עַד שֶׁהָיָה בֶּן שְׁמוֹנִים וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים (ע"י מַגִּילָה
י"ז. ורש"י ס"פ תולדות)²⁷. וְאֵלֶיהוּ וְאֵלִישָׁע לֹא נָשָׂאוּ לָהֶם נָשִׁים כָּל־ל
וְעַקֵּר, כָּפִי שְׁלֵמִידִים אָנוּ מִתּוֹלְדוֹת חַיִּיָּהֶם.

וְכֵאֵן אָעִיר אֶת תְּשׁוּמַת-לִבִּךְ (עַל הָעֵבֶדָה) שֶׁהַנְּבִיאִים נִתְקִנוּ אֶת
כָּל קִשְׁרֵיהֶם עִם זוֹלָתָם. כְּשֶׁעָבַר אֵלֶיהוּ לִפְנֵי אֵלִישָׁע, בְּטָרִם הַלֵּךְ
זֶה אַחֲרָיו דֶּרֶךְ-קָבֶע, מִצָּאָהּ חוֹרֵשׁ כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מַלְכִּים-א' י"ט, י"ט):

26. כִּמּוֹ שֶׁמִּצִּינוּ בִּפְרָק רִאשׁוֹן (עמ' 9-11) שֶׁמִּצּוּה מְפֹרֶשֶׁת קוֹדֶמֶת לְכָל מַעֲלּוֹת הַחֲסִידוֹת.

27. וְכֵן כָּתַב רַבֵּינוּ בִּפְיֻרְשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה (בְּרֵאשִׁית כ"ד: א'): "וְדַרְכָּם הִיטָּה לְאַחֵר אֶת הַנִּשְׁוֹאִין
מִפְּנֵי עֲסָקָם תַּחֲלָה בַּהֲשָׁגַת הַשְּׁלֵמוֹת הַרוּחָנִית אֲשֶׁר חֲשׂוּבָה יוֹתֵר".

"וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם וַיִּמָּצֵא אֶת-אֱלִישָׁע בֶּן-שָׁפְט וְהוּא חֹרֵשׁ וְכו', וְהַשְׁלִיךְ אֶדְרֵתוֹ עָלָיו לְרִמּוֹ שֵׁשׁ עָמּוֹ בַּשּׁוֹרָה – רִמּוֹ שִׁיחָא כְּמוֹהוּ בְּלִבוֹשׁוֹ וּמֵרָאֵהוּ וְכָל דְּרָכָיו, וּבַשּׁוֹרָה כִּי שְׁלֵמוֹתוֹ תַּעֲבֹר אֵלָיו וַיִּגִּיעַ (אֱלִישָׁע) לְכָל מָה שֶׁהִגִּיעַ אֵלָיו אֵלֵיהּ בְּהַשְׁגַּת הַנְּבוּאָה²⁸.

וְהָלֹא יוֹדַע אֶתֶּה אֵיךְ הַמְּנַהֵג אֶצֶל פְּרוּשֵׁי הָאִיסְלָאם, שְׁנֵהוּג אֶצְלָם, בַּעֲוֹנוֹת יִשְׂרָאֵל, מְנַהֵג חֲסִידֵי יִשְׂרָאֵל הָרָאשׁוֹנִים, שְׂאִינְנוּ נִהוּג עֲכָשׁוּ בְּקֶרְבָּנוּ אוֹ כְּמַעֲט בְּטַל מְקַרְבָּנוּ²⁹ – כִּי הָרַב מְלַבִּישׁ לְתַלְמִידוֹ אֶת מַעֲלוֹ הַבֶּלָה כְּשֶׁרוֹצֶה הַתַּלְמִיד לְהִתְחִיל בְּדֶרֶךְ רַבּוֹ וּלְהַמְשִׁיךְ בָּהּ³⁰, וְזֹאת לְפִי הַכָּתוּב (דְּבָרִים ל"ג, ג'): "יֵשָׁא מִדְּבַרְתֶּיךָ"³¹. וְאֵנוּ מַעֲתִיקִים מֵהֶם וּמַחֲקִים אוֹתָם בְּלִבִּישַׁת "בְּקִיר"³² וְכִדּוּמָה.

וְעַתָּה אֶחָזֵר לְהַשְׁלִים אֶת עֲנִינִי. כְּשֶׁהַשְׁלִיךְ אֵלֵיהּ אֶת אֶדְרֵתוֹ עַל (אֱלִישָׁע) עֹזֵב הָלָה אֶת הַחֲרִישׁ וְהַבֶּקֶר וְהַלֵּךְ אַחֲרָיו, וְאָמַר כְּמַתְנַצֵּל עַל שְׂדָחָה הַלִּיכָתוֹ אַחֲרָיו כְּדִי לְהַפְרִד מֵעַל אָבִיו וְאָמוֹ (מַלְכִּים-א' י"ט, כ'): "אֶשְׁקֶה-נָּא לְאָבִי וּלְאִמִּי וְאֶלְכָה אַחֲרֶיךָ". וְאָמַר לוֹ (שֵׁם) "לֵךְ שׁוּב" וְכו'. וְעַם כָּל זֹאת לֹא הִשְׁתַּדֵּל אֱלִישָׁע, שֶׁנִּזְרָקָה בּוֹ כֶּבֶד רוּחַ קֹדֶשׁ וְנְבוּאָה, לְדַחוֹת אֶת הַלִּיכָתוֹ אַחֲרֵי אֵלֵיהּ, אֲפִלּוּ אַחֲרֵי חֲלוּפֵי-הַדְּבָרִים בְּעֵנִן פְּרִדָּתוֹ מֵעַל אָבִיו וְאָמוֹ, אֲלֹא

28. עֵינֵינוּ בְּמַלְכִּים ב' פֶּרֶק ב' (ט'-י"ב).

29. בַּחֲגִיגָה ה': אֵיתָא: "וְאִם לֹא תִשְׁמַעוּהוּ בְּמַסְתָּרִים תִּבְכֶּה נַפְשִׁי מִפְּנֵי גוֹה'... מֵאִי מִפְּנֵי גוֹה' אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בְּרַי יִצְחָק מִפְּנֵי גְאוּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּיטְלָה מֵהֶם וְנִתְּנָה לְאוֹמוֹת הָעוֹלָם". רַבִּינוּ מִזְכִּיר מִימְרָא זֶה לְגַבִּי עֲנִין דּוּמָה בְּפֶרֶק הַבָּא (ע"מ' 233).

30. נִהְיָנוּ כֵּן כְּדִי לִיצוֹר קֶשֶׁר בֵּין הָרַב וְהַתַּלְמִיד.

31. בְּסוֹף הַסֵּפֶר (ע"מ' 298), מִפְּרֵשׁ רַבִּינוּ שֶׁפְּסוּק זֶה מְלַמֵּד שֶׁכֹּהֵם מֵהָאוֹמוֹת אֵימָצוּ מִמִּנְהִיגֵינוּ הַטּוֹבִים.

32. מִיֵּן חוֹלְצָה פְּשׁוּטָה שֵׁשׁ לֵה רַק חֲתָךְ בְּאִמְצָעָה שְׂדָרְכָה שְׁמִים אוֹתָה עַל הָרָאשׁ, וְהִיתָה מְלִבוֹשׁ נָשִׁים, וְכִנְרָאָה תִּיקוּ בּוֹזְמָנוּ הַיְּהוּדִיּוֹת אֶת הַגּוֹיּוֹת בְּלִבִּישָׁתָה. לְכֹאדָּרָה כּוֹוֹנָת רַבִּינוּ שֶׁהִיא בְּגַד הַגּוֹן וְצִנּוּעַ (עֵינֵינוּ בְּרַמְב"ם פֶּרֶק י"ג מֵהַלְכוֹת אִישׁוֹת ה' י"א), וּמִתְאַוֵּן עַל שֶׁהוֹצֵרָנוּ בּוֹזְמָנוּ לְלַמּוֹד צְנִיעוּת מֵהַגּוֹיּוֹת.

שַׁחַט תִּיכַף-וּמִיד אֶת צֶמֶד-הַבָּקָר וּבְשָׁלָהוּ בְכָל־הַבּוֹקְרִים וְנָתַן
לָעַם וְנָתַק אֶת כָּל קִשְׁרָיו וְהִלֵּךְ אַחֲרֵי אֱלֹהָיו, כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם שם,
כ"א): "וַיָּשָׁב מֵאַחֲרָיו וַיִּקַּח אֶת-צֶמֶד הַבָּקָר וְכו' וַיִּלֶּךְ אַחֲרֵי אֱלֹהָיו
וַיִּשְׁרְתֵהוּ".

סימני פרישות אמתית

וְאֲשֶׁר לְסִימְנֵיהָ שֶׁל הַשְׁגַּת הַפְּרִישוּת: אִם רְצוֹנָךְ לְהוֹכֵחַ אִם נִשְׁאַה
הַהִתְפָּשְׁרוֹת פְּרִי (וְהִבִּיֵּאָה לִידֵי) פְּרִישוּת אֱמֶתִית, פְּנִימִית וּמוֹצָקָת
אוֹ עֲלֻתָּה בַתְּהוּ, אֵל תִּקְבַּע כְּאַמֶּת-מִדָּה אֶת מִשְׁךְ זִמְנֵי הַתְּרַגְּלִים
וְהַמֶּאֱמָץ הַמְּקַדָּשׁ לָהֶם אוֹ קֶצֶר זִמְנָם וּמַעוֹט הַמֶּאֱמָץ הַמִּשְׁקָע בָּהֶם;
כִּי לַפְּעָמִים יִתְפָּשֶׁר הָאָדָם לַפְּרִישוּת שָׁנִים מְסַפֵּר בִּיגִיעָה גְּדוֹלָה
וְלֹא יִשְׂאוּ מֵאֲמָצִיו פְּרִי שֶׁל פְּרִישוּת פְּנִימִית, וְלַפְּעָמִים יִתְלַמֵּד רַק
זִמְנֵי מוֹעֵט בְּהִתְפָּשְׁרוֹת פְּשׁוּטוֹת וּמֵאֲמָצִיו יִשְׂאוּ פְּרִי שֶׁל פְּרִישוּת
אֱמֶתִית.

וְכִדִּי לְהִתְבּוֹנֵן בַּדָּבָר כָּרְאוּ צָרִיךְ אֶתְּהָ לָשִׁים לִבְךָ מֵהִי
הַרְגָּשְׁתָּךְ לְגַבִּי דְּבָרִים גְּשָׁמִיִּים הַחֲסָרִים לָךְ, אוֹ הַנִּטְיָה וְהַשְׁמָחָה
לְקִרְאָת אוֹתָם דְּבָרִים (גְּשָׁמִיִּים) שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ אוֹ הִגִּיעוּ. וְאִם מִצָּאָתָּ
כִּי מֵה שֶׁחָסַר לָךְ מִקְנִינֵי הָעוֹלָם הַזֶּה אֵינוֹ מִשְׁנָה אֶת פְּנִימִיוֹתָךְ
וְאֵינְךָ דּוֹאֵג עַל חֲסָרוֹנוֹ וְאֵינְךָ בָּהוּל עַל קִנְיָנִים חֲדָשִׁים וְאֵינְךָ נוֹטָה
לָהֶם בְּפְנִימִיוֹתָךְ – דַּע כִּי פְּרִישוּתָךְ אֱמֶתִית הִיא. אֲךָ אִם תִּרְאֶה
שֶׁהַרְגָּשְׁתָּךְ נִוְגָדֶת לְזֹאת, דַּע כִּי אֵין פְּרִישוּתָךְ אֱמֶתִית.

וְכָכָל שְׂאֵהוּבִים וְחֲשׁוּבִים קִנְיָנֵי-הַחֲמֵר הַחֲסָרִים לָךְ אוֹ הַחֲדָשִׁים
שֶׁבָּאוּ וְעַם זֹאת אֵין הַנֶּפֶשׁ נוֹטָה לְאַחַת מִשְׁתֵּי הַקְּצוּוֹת, הֲרִי
זֹאת פְּרִישוּת חֲזָקָה וּמוֹצָקָת. וְכָכָל שֶׁנִּוְדַּעַת לָהֶם פְּחוֹת חֲשִׁיבוֹת
וְאַהֲבָה (וְכָכָל זֹאת) נוֹטָה בָּהֶם הַנֶּפֶשׁ לְאַחַת הַקְּצוּוֹת, הֲרִי זֹאת

פְּרִישוֹת עֲלוּבָה וּמִטְעִית וְכוּזָבֶת. וְגַם יִשְׁנֶן כַּמָּה מִדְּרָגוֹת שֶׁל נְטִיַּת הַנֶּפֶשׁ, שָׁאֵם נוֹטָה הִיא מֵעֵט (אֶל הַחֹמֶר) הִרְיָהּ קְרוּבָה יוֹתֵר אֶל הַפְּרִישוֹת וְאֵם נוֹטָה הִיא הֶרְבֵּה (אֶל הַחֹמֶר) הִרְיָהּ קְרוּבָה יוֹתֵר אֶל הָעֵדֶר הַפְּרִישוֹת.

וְהֵלֵא עֵינֶיךָ הָרְאוֹת כִּי פְּרִישוֹתוֹ הַפְּנִימִית שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ הִגִּיעָה עַד כְּדֵי כֶּךָ שְׁעֹזֵב בְּבֵת-אֶחָת אֶת עֶשְׂרֵם שֶׁל יִצְחָק וְאַבְרָהָם וְלֹא נִטְרָד מִשְׁלוֹתוֹ – וְאִיךָ יָכוֹל הִזָּה לְהִטְרֹד בְּעוֹדָנוּ נוֹשֵׂא נֶפֶשׁ אֶל הַנְּבוּאָה שֶׁהִשִּׁיג כִּמוֹ שֶׁאֹמֵר הַמָּשָׁל: "הַיּוֹדֵעַ מִשְׁאֵת נֶפֶשׁ יִקַּל עָלָיו לַעֲזֹב כָּל (הוֹן) שְׁבַעֲוָלָם". וְצִעְרוּ עַל הָעֵלְמוֹ שֶׁל יוֹסֵף אֵינָנָה צֶעַר גִּשְׁמִי בְּלִבָּד אֶלָּא רַבּוֹ צֶעַר רוּחָנִי: הֵיֵאָד נִסְתַּלְקָה מִמֶּנּוּ הַהִשְׁגָּחָה הָאֱלֹהִית עַד כְּדֵי כֶּךָ שֶׁאֲבֹד בָּנוּ יִקִּירוּ, וְלִפִּיכֶךָ גִּדְּלָה מִגִּנַּת לְבוֹ³³.

וְאַלִישֶׁע נִזְדַּמְּנוּ לוֹ תוֹעֲפּוֹת-הוֹן, כַּכְּרִי כֶסֶף וְזָהָב, וְלֹא קִבְּלָן (מַלְכִּים-ב' ה', ה' וט"ז) וּמַלְכִּים בָּאוּ לְהַקְבִּיל פָּנָיו וְלֹא אָבָה לְהִסְתַּכֵּל בְּפָנֵיהֶם, כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מַלְכִּים-ב' ג', י"ד): "לֹאִי פָנֵי-יְהוֹשֻׁפָט מֶלֶךְ-יְהוּדָה אֲנִי נָשָׂא, אִם-אֲבִיט אֵלָיֶךָ וְאִם-אֶרְאֶךָ".

פְּרוֹת הַפְּרִישוֹת

וְאֲשֶׁר לְפָרוֹת הַפְּרִישוֹת וְתוֹצְאוֹתֶיהָ, הִרְיָהֶם הַצֵּלָה מִפָּנֵי הֶרְבֵּה אֲסוּרִין שְׁבִיתוּרָה: גִּזּוּל, גִּנְבָה, אֹנֶאָה, שֶׁקֶר בְּמִשְׁא-וּמִתֵּן, תִּרְמִית בְּמֵאֲזֵנִים וּמִשְׁקָל, וְגִרְגָּרוֹת, חֲמִדָּנוֹת וְתַאֲוָה וְיוֹתֵר מְכַל – הַצֵּלָה מִפָּנֵי מֵאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת וּמִפָּנֵי בִיאוֹת אֲסוּרוֹת וּכְיוּצָא בָּהֶן. וְכֵאֲשֶׁר תִּתְבַּסֵּס הַפְּרִישוֹת יִפְסֹק הַשִּׁיחַ-וְשִׁיג עִם הַבְּרִיּוֹת שֶׁעַל-

33. וְכֵן כָּתַב רַבִּינוּ בִּפְרוּשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה (בְּרֵאשִׁית ל"ה, ל"ה).

יְדוּ בָאוֹת הַסִּפְנוֹת הַלָּלוּ בְּעֲנִי הַדָּת. וְכֵן מְסִיעַת הַפְּרִישוֹת לְקִיּוֹם
בְּמָה מְצוּוֹת עֲשֵׂה שְׁנִמְנָע מֵהֶן (הָאָדָם) הֵן מְשׁוּם דְּרָרָא דְּמִמוֹנָא
וְהֵן מְשׁוּם טְרִדְתּוֹ בְּעֲנִי הָעוֹלָם הַזֶּה הַמְּפָרִיעִים אוֹתוֹ מְלָקִימָן.
וְכִשְׁתַּעֲשֶׂה (הַפְּרִישוֹת) קָבַע, תִּכְּן בְּזִכּוֹתָהּ גַּם יִרְאֵת-שָׁמַיִם וְגַם
הָאֱהָבָה וְהַטְהָרָה בַּעֲבוּרֵת הַשֵּׁם וְהַ"פְּגִיעָה" עִם הַשֵּׁם שֶׁעַל אוֹדוֹתֶיהָ
תִּשְׁמַע כָּל מָה שֶׁאֶפְשָׁר לָהּ לִשְׁמַע מִפִּי (אִישׁ) כְּמוֹנִי.

כָּל אֱלֹה פְּרוֹתֶיהָ הָרוּחָנִיִּים (שֶׁל הַפְּרִישוֹת), אֲבָל יֵשׁ לָהּ גַּם פְּרוֹת
גְּשָׁמִיִּים וְהֵם שְׁלוֹת-הַנֶּפֶשׁ מִמַּאֲרָעוֹת הַזֶּמֶן וְדֹאגוֹתֶיהָ וְדֹאבּוֹתֶיהָ. כִּי
(אִז) יְרוּחַ לְרוּחָהּ מִסְבְּלוֹתֶיהָ וּמִקְנֵאת הַזּוֹלָת וּמֵאִיבַת-הָאוֹיְבִים
וְעוֹד סִפְנוֹת שֶׁלֹּא תִסְפְּרֶנָּה מְרַב. וְהוּא שֶׁאָמַר שְׁלֹמֹה (מְשָׁלִי י"ז, א'):
"טוֹב פֶּת חֲרָבָה וְשְׁלוֹה-בָהּ מִבֵּית מָלֵא זִבְחֵי-רִיב". וּבַעֲלֵי הַמְּסָרֶת
ז"ל אָמְרוּ (אֲבוֹת ב', ז'): "מְרַבָּה נִכְסִים מְרַבָּה דֹּאגָה". וּמֵאֲלִיו מוֹבֵן
שֶׁהַהֶפֶךְ מִזֶּה הוּא הַדְּרוֹשׁ. הֵי אֹמֵר: הַפְּרִישוֹת מַעֲנִיקָה מְנַעֲמִים
גְּשָׁמִיִּים הָעוֹלִים לְאִין-עֶרֶךְ עַל הַתַּעֲנוּגוֹת שֶׁצָּרִיךְ לְהַזְנִיחַם בְּגִלְלָהּ,
לְבַד מִן הַתְּכָלִיּוֹת הָרוּחָנִיּוֹת שֶׁנִּזְכְּרוּ לְעִיל.

בְּרָכוֹת הַנִּזְכָּרוֹת בַּתּוֹרָה

וְאֲשֶׁר לְתִירוֹן הַקְּשִׁיּוֹת עַל חִיּוּבָהּ שֶׁל הַפְּרִישוֹת, יֵשׁ לְהַזְכִּיר קֶדֶם-
כָּל אֶת הַקְּשִׁיּוֹת עֲצָמָן. עֶקֶרָן בָּזָה שִׁיכּוֹל הַמַּעֲרָעַר לָבוֹא וּלְטַעֵן:
אִיךָ יִתְכַּן לֹאמַר כִּי הַפְּרִישוֹת הֵיא מִן הַמִּדּוֹת שֶׁהַמְּלִיצָה עָלֶיהֶן
הַתּוֹרָה וּמִן הַדְּרָכִים הָרְצוּיּוֹת לִפְנֵינוּ יִתְעַלָּה, וְהֵלֵא מוֹצָאִים אָנוּ
כִּי כָּבֵד קָבַעַה הַתּוֹרָה אֶת מְנַעֲמֵי הָעוֹלָם הַזֶּה כְּשֶׁכָּר לַעֲוִשֵׁי רְצוֹנוֹ
וְאֶת הָעֶדְרָם כְּעֹנֵשׁ לַעֲוִבְרֵי-רְצוֹנוֹ, וּפְסוּקִיָּה בְּעֲנֵן זֶה רַבִּים מְסַפֵּר,
וְאִיךָ יִשְׁלַם ה' יִתְעַלָּה לַעֲבָדָיו הַצַּדִּיקִים בְּמְנַעֲמֵי הָעוֹלָם הַזֶּה אִם
אֵין (הַמְּנַעֲמִים הַלָּלוּ) רְצוּיִים לִפְנֵינוּ, וְאִיךָ יַעֲנִישׁ אֶת עוֹבְרֵי רְצוֹנוֹ

בשלילת המנעמים הללו אם (שלילה זו) חסד היא ולא ענש, כי היא הדרך המוליכה לטובות-אמת רוחניות גדולות שיש להן קניא ואינן בנות-חלוף?

ותרוץ הקשיה הוא כי בהבטחת ה' יתעלה את מנעמי העולם הזה לעושי-רצונו ובאים שלילתם מעוברי-רצונו יש שתי פונות. האחת היא כי התורה, פידוע לך, לא נתיחדה לחסידים יראי השם בלבד אלא משתפת היא לכלל האמה, ואין כלל-האמה או אפלו מחציתה או רביעיתה או עשירית ממנה יכולים לנהג פרישות. ואל תביא לי ראיה מדור-המדבר מפני שהיו כלם דור יחיד ומיוחד, כמו אליהו ואלישע שהיו יחידים בדורם, ועם כל זאת הלא ידעת איך התאוו קצתם למנעמי העולם הזה, כמו שנאמר (במדבר י"א ה'-ו'): ¹²³⁴⁵⁶⁷ "זכרנו את-הדגה וכו'". ועתה נפשנו יבשה אין כל".

ולו היתה האמה כלה על כל אנשיה נוהגת פרישות אי-אפשר היה לה להתקיים מפני שפרישות זו היתה מחייבת בטולם של רב בעלי הזריעה והמרעה ושאר מלאכות-כפיים ורב עסוקי העולם הזה הפרטיים; וכיון שהתורה נועדה לכלל-האמה, ותקוות מרביתה, על פי הטבע שהועיד להם ה' יתעלה, תלויות בעניני העולם שבהם שמחים הם, כמו שנאמר (איוב ל"ב, ט'): "לא-רבים יחכמו", לכן קבע ה' יתעלה כשכרם של עושי רצונו את מה שהם מתאווים אליו. כי הוא המחוקק יתגדל ויתעלה שמו הוא הבורא והוא המיטיב לדעת את ברואיו וטבעם ומה מועיל וטוב להם מכל.

ולכן לא הזכיר להם בתורתו את מהות האשר של עולם-הבא

כִּי זֶהוּ דְבַר שְׁלֹא כָּל אָדָם מִבֵּין אוֹתוֹ וּמִשְׁתוֹקֵק אֵלָיו³⁴ אֲלֵא רַק מִי שֶׁטַעַם טַעְמוֹ אוֹ הָרִיחַ רִיחוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְעַל אֵלֶּה אָמְרוּ חֲזוֹ"ל (דֶּרֶךְ אֶרֶץ זוּטָא, סוֹף פֶּרֶק א'): "נִכְנְסוּ לְגַן עֵדֶן בְּחַיֵּיהֶם"³⁵, וְהֵם מוֹעֲטִים מְאֹד, כְּמוֹ שֶׁאָמַר אֶחָד מֵהֶם (סוֹכָה מ"ה: סְנֵה־דְרִין צ"ז:): "רָאִיתִי בְּנֵי עֲלִיָּה וְהֵם מוֹעֲטִין". אָמַר מֵעַתָּה: מִתֵּן שְׂכָרְךָ שֶׁל שׁוֹמְרֵי־הַתּוֹרָה שֶׁהֵם כָּל־הָאָמָה בְּמַנְעָמֵי הָעוֹלָם הַזֶּה אֵינוֹ סוֹתֵר אֶת הָעֲבָדָה, כִּי הַפְּרִישוֹת מֵהֶם הֵיא דֶּרֶךְ נִשְׁגָּבָה שֶׁהִיא נִחְלָת יַחֲדֵי סְגֻלָּה וְרַק הֵם יוֹכְלוּ לִלְכֹּת בָּהּ.

וְכֵן בְּעֲנָשֵׁין שָׂאִים בָּהֶם ה' יִתְעַלֶּה עַל הַכּוֹפְרִים וְהַמּוֹרְדִים, כְּמוֹ שֶׁמִּפְּרָשׁ בַּתּוֹכָחָה – כְּגוֹן רָעֵב וְדָבָר וּמִדָּנִים־מִבֵּית וְגִלּוֹת – (כָּל) אֵלֶּה אֵין פֶּרוּשׁ בְּטוֹל מַנְעָמֵי הָעוֹלָם הַזֶּה וּמוֹתְרוֹתָיו וְהַסְתַּפְּקוֹת בַּדְּבָרִים הַכֶּרְחִיִּים, שֶׁהִיא דֶּרֶכְךָ שֶׁל בְּעֲלֵי־פְרִישוֹת, אֲלֵא (עֲנָשִׁין) שֶׁבְּגִלָּלִם יֵאבְדוּ בְּעֲלֵי־פְרִישוֹת עִם כָּל שְׂאָר בְּנֵי־הָאָדָם בְּגִלָּל הַמַּחְסוֹר בַּדְּבָרִים הַכֶּרְחִיִּים.

וּכְבָּר בְּאַרְנוּ לָךְ בַּהֲקַדְמָה הַשְּׁנִיָּה מִהַקְדָּמוֹת הַחֶלֶק הַזֶּה³⁶ אֶת הַהִתְפָּשְׁרוֹת שֶׁקֵּבַע ה' יִתְעַלֶּה בְּמַצּוּוֹתָיו לְכָל־הָאָמָה לְהַנְחוֹתָם אֶל הַדֶּרֶךְ הַנִּעְלָה הַזֹּאת וּלְמַשְׁכֵּם אֵלֶיהָ צֶעֶד אַחֵר שֶׁעַל³⁷.

34. וכן כתב הרמב"ם בהקדמתו לפרק חלק: "כמו שלא ישיג הסומא עין הצבעים... כן לא ישיגו הגופות התענוגים הנפשיות, וכמו שהדגים אינם יודעים יסוד האש, לפי שהיותם מיסוד המים שהם הפכי, כן אינו נודע בזה העולם הגופני תענוג העולם הרוחני... ואין אנו מכירין אותו ולא נשיג אותו בתחילת המחשבה אלא אחר חקירה גדולה". ועיין גם בחובות הלבבות, שער הבטחון (פרק ד').

35. כתב רבינו בפירושו על התורה (בראשית ב': ח'): "ואם לקחנו גן עדן ונטיעתו לרמז לזולת פשוט, אז יהיה רמז שהיה אדם לפני חטאו במקום היותר נעלה במדרגה ונוח בחיים וגדול ביותר בתענוג". ועל פי זה תובן כוונת רבינו כאן.

36. הקדמות אלו אבדו.

37. היינו, אף שאין המון העם ראויים לפרישות גמורה, יש להם שייכות לפרישות ע"י שמירת המצוות, כמו שכתב הרמב"ם בשמונה פרקים (פרק ד') שאיסורים שבתורה גורמים לנו "להתרחק

והפִּנּוּגָה הַשְּׁנִיָּה מִשְׁתִּי הַכּוֹנֹת שֶׁהִזְכַּרְנוּ כְּטַעַם גְּמוּלוֹ יִתְעַלָּה לְעוֹשֵׁי־רָצוֹנוֹ (שֶׁגָּמַל לָהֶם) בְּמַנְעָמֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, הִיא כִּי גַם יְחִידֵי הַסִּגְלָה הַפּוֹרְשִׁים מִקִּנְיָנֵי הָעוֹלָם הַזֶּה לֹא יֵאָפֶשֶׁר לָהֶם קִיּוּמָם וְלֹא יִבְטָחוּ לָהֶם הַדְּבָרִים הַהִכְרָחִיִּים אֲלֵא עַל יְדֵי מִי שִׁיעֵסֶק בְּעִנְיָנֵי הָעוֹלָם. וְכָבֵר בְּאֵר זֹאת אָבָא מְרִי זַ"ל וְהָאֲרִיךְ בּוֹ עַל פִּי מְשָׁלִים בְּהַקְדַּמְתּוֹ לִפְרוּשׁ הַמִּשְׁנָה, וְכֵאן אִי־אֶפְשָׁר שְׁלֹא לְהִתְעַכֵּב עַל כֶּךָ בַּקְצָרָה וְלוֹמַר כִּי לֹא־ (מְצִיאֹתוֹ שֶׁל) מִי שֶׁעוֹסֵק בְּזִרְעָה וּקְצִירָה וּטְחִינַת הַדָּגָן וְלִישֵׁת (הַבֶּצֶק) וְאַפִּיתּוֹ, לֹא הָיָה נָקֵל לִבְעַל הַפְּרִישוֹת לִמְצֹא פֶת חֲרָבָה לְקִיּוּם גּוֹפוֹ, וְלֹא־ מִי שֶׁטּוֹוֶה וְאוֹרֵג וְתוֹפֵר לֹא הָיָה נָקֵל לוֹ לִמְצֹא בְּגֵד כְּתָנָה אוֹ כְּסוּת־צֶמֶר לְסוֹכֵךְ עַל גּוֹפוֹ³⁸.

וּבְרוּחַ זֶה מְסַפֵּר עַל אֶחָד מֵהֶם ז"ל (בֶּן זוּמָא, בְּרֻכּוֹת נ"ח.), שֶׁבִּרְאוֹתוֹ אוֹכְלוּסִיָּה שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּהֶרֶב־הַבֵּית בְּזֶמֶן מַלְכוּת (יִשְׂרָאֵל) – ה' יִתְעַלָּה יַחֲזִירָנָה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ! – הָיָה אוֹמֵר: "בָּרוּךְ שֶׁבָּרָא כָּל אֵלֶּה לְשִׁרְתָּנִי". וְהִסְבִּיר דְּבָרָיו בְּהֵאֵי לִישָׁנָא: "כִּמָּה יִגִּיעוֹת יִגַּע אָדָם

מקצה רוב התאוה ריחוק גדול ולצאת מן המיצוע אל צד העדר הרגשת ההנאה מעט, עד שתתחייב ותתחזק בנפשותינו תכונת הפרישות". ורבינו מדבר עוד בענין זה בפרק הבא (עמ' 229-230).
 38. וכן כתב הרמב"ם בהקדמתו למשניות: "מדוע המציא הקב"ה כל האנשים אשר לא יציירו מושכל לגפשם, ואנו רואים שרוב בני אדם ערומים מן הערמה, וריקים מן החכמה, מבקשים התאוה, ושהאיש החכם, המואס בעולם, הוא יחיד בין רבים, לא ימצא אלא אחד בדור מהדורות. התשובה על זה, שהאנשים ההם נמצאים לשתי סבות. האחת, להיותם משמשים לאחד ההוא, שאילו יהיו כל בני אדם מבקשים חכמה ופילוסופיא, נשחת תקון העולם, ואבד מין בעלי חיים מן העולם בימים מועטים. מפני שהאדם חסר מאד, ויצטרך לדברים רבים, והיה נצרך ללמוד החרישה והקצירה, ולדוש ולטחון ולאפות, ולתקן כלים למלאכות האלה, כדי להשלים בהם תקון מזונו. וכך יהיה צריך ללמוד הטויה והאריגה, כדי לארוג מה שילבש, וללמוד בנין, לבנות מקום להסתר שם, ולעשות כלים לכל אלו המלאכות. ואין בחיי מתושלח מה שיספיק ללמוד אלו המלאכות, שהאדם מצטרך במחיתו לכולם צורך מוכרח, ומתי יהיה מוצא פנאי ללמוד ולקנות חכמה. על כן נמצאו שאר בני אדם, לתקן אלו המעשים הצריכים אליהם במדינה, כדי שימצא החכם צרכו מזומן, ותתישב הארץ, ותהיה החכמה מצויה".

הָרָאוֹן עַד שְׁאָכַל" וכו'.³⁹ וְכֹנֶנֶת מֵאֲמָרוֹ זֶה הָיָה מֵה שְׁבִאֲרָנוּ וְלֹא יִהְיֶה וְהַתְנַשְּׁאוֹת עַל בְּנֵי-אָדָם כְּמוֹהוּ.

וְאִם נִיחַ שְׁאֶחָד מִבְּעָלֵי פְרִישׁוֹת נִמְנָע מִלְשָׂא אִשָּׁה, כְּמוֹ שֶׁרָאִינוּ הִרְבֵּה מִבְּעָלֵי-פְרִישׁוֹת בְּעַמָּנוּ וּבִשְׂאֵר אֲמוֹת עוֹשִׂים כֵּן, וְאִפְלוּ נִמְצָא מִי שֶׁעָרְבָה לוֹ בְּקִשְׁת־הַדַּעַת עַד כְּדֵי כֶּךָ שֶׁאָמַר כְּמִתְנַצֵּל עַל הַמְנַעוֹתוֹ מִקִּיּוֹם מִצְוֹת פְּרִיָּה-וְרִבְיָה (יבמות ס"ג:): "אֲנִי בַתּוֹרָה חֲשֵׁקִיתִי", וְאַחֵר זֹאת נִיחַ שְׁעַם-יִשְׂרָאֵל בְּכָללוֹתוֹ הַחֲלִיט לַעֲשׂוֹת כֵּן כְּשֶׁם שְׁשׁוֹבְתִים הֵם מִמְּלָאכָה בַּשָּׁבַת וְנִמְנָעִים מֵאֲכִילַת חֶמֶץ בַּחֲג־הַמִּצְוֹת – הֵלֹא יִבְטֹל זֶרַעַם וְתֹאבֵד הָאֲמָה!⁴⁰ וְלִי נִרְאָה כִּי מִטַּעַם זֶה נִשָּׂא כָּל מִי שֶׁנִּשָּׂא מִנְּבִיאֵי-יִשְׂרָאֵל, וְאִפְלוּ אֲדוֹן הַנְּבִיאִים מֹשֶׁה עֶבֶד-ה' לָקַח לוֹ אִשָּׁה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִחְקֶהוּ בַּפְּרִישׁוֹת וַיִּמְעַט לָהֶם זֶרַע.

וְכִבֵּר בְּאֵר אָבִא מְרִי זַצ"ל בְּהִלְכוֹת תְּשׁוּבָה (פ"ט ה"א) בַּחֲבוּר (הַיֵּד הַחֲזָקָה) בִּישׁוּב קִשְׂיָא זוּ בְּאוּר שֶׁתִּכְנוּ הוּא כִּי טוֹבוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהִבְטִיחָה תּוֹרָה לַעֲוִשֵׁי-רָצוֹנוֹ נִוְעָדוּ לְסִיעַ לַעֲשִׂית רָצוֹנוֹ וְלֹא לִהְיוֹת תַּכְלִית הַשָּׂכָר עֲצָמוֹ. וְאֵת הַטַּעַם הַזֶּה הִבִּיעַ דָּוִד בְּרוּחַ-הַקֹּדֶשׁ וְאָמַר (תהלים ק"ה, מ"ד-מ"ה): "וַיִּתֵּן לָהֶם אֲרָצוֹת גּוֹיִם וְכו'." בַּעֲבוּר יִשְׁמְרוּ חֻקָּיו וְתוֹרָתוֹ יִנְצְרוּ" וכו'.

וְעַכְשָׁיו אֶחָד לְהַמְשִׁךְ הָעֲנִין וְאֶגִּיד כִּי הַסִּדְרַת מְצִיאוֹתָהּ וְרִצִּיפוֹתָהּ שֶׁל אֲמָה תְּלוּיּוֹת בַּעֲשָׂרָה הַחֲמֵרִי שֶׁאֵינָנו פּוֹגֵם בְּשִׁלְמוֹתָהּ מִפְּנֵי שֶׁהוּשֵׁם סִיג לְקִנְיָנֵי-הַחֲמֵר עַל-יְדֵי דָת (הַקּוֹבֵעַת) הַתְּכַשְׂרִיּוֹת וְסִדּוּרִים אֱלֹהִיִּים שֶׁבְּזָכוֹתָם לֹא יִטְמַע הָאָדָם בְּהִבְלִי

39. ועוד אמר שם: "וכמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא בגד ללבוש, גזז ולבן ונפץ וטוה וארג ואחר כך מצא בגד ללבוש, ואני משכים ומוצא כל אלו מתוקנים לפני".

40. כלומר, שהפרושים צריכים ששאר הציבור לא יחזיקו בפרישות כל כך, כדי שהם יוכלו להתמיד בפרישותם והעולם יבנה ע"י האחרים.

העולם הזה הטורדים ומסיחים אותו מעבודת ה' יתעלה⁴¹.
 אף אינה מונעת את יחיד-הסגלה שבין עבדי-ה' אשר ידבם
 לבם לעמד לפני ה' ולשרתו תמיד, מלפרש מעניני העולם ומלעסוק
 לצמיתות בעניני-הדת, כגון שבט לוי שנמנע מ(קחת) נחלה
 בארץ-ישראל כמו שמבאר בתורה (דברים י', ח'-ט'): "בעת ההוא
 הבדיל ה' את-שבט הלוי... לעמד וכו'. על-כן לא-היה ללוי חלק
 ונחלה עם-אחיו, ה' הוא נחלתו כאשר דבר... לו". וכבר אמר
 אבא מרי זצ"ל בסוף ספר זרעים (הל' שמיטה, פ"ג ה"ג): "ולא שבט
 לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו
 אותו והבינו מדעו להבדל לעמד לפני ה' ולשרתו ולעבדו לדעה
 את ה' והלך ישר כמו שעשהו האלהים ופרק מעל צוארו על
 החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קדש
 קדשים והיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו
 בעולם הזה דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללויים". הרי דוד
 אומר (תהלים ט"ז, ה'): "ה' מנת-חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי"⁴².

41. כאן מסיים תירוצו השני, וכוונתו שברכת שפע גשמי היא לתועלת גם לפרושים, שע"י השפע, מוצאים בקלות צרכם ההכרחיים, ומכל מקום אינו מזיק לשאר העם החיים על פי התורה.

42. ראוי להביא כאן גם מה שכתב בחובות הלבבות, שער הפרישות (פרק א') הנוגע לעניינינו: "ולפי שנצטרך המין האנושי לנהוג בפרישות הכוללת, אשר בה תקנתו בעולם הזה בקחתו הצורך ממנו, היה בדין להיות בעולם פרושים גמורים נבדלים ונגזרים מעסקי העולם, ילמד מהם כל מין ממני האדם כפי צרכו מהפרישות, וכראוי למנהגו ומידותיו. ואין תקנת העולם שיהיו כל אנשיו נוהגים בפרישות כמוהם, כי זה מביא לעזיבת יישוב העולם ולהפסק הזרע. וכבר אמר הכתוב: 'לא תהו בראה לשבת יצרה', כי הפרישות פינה מפינות העולם, וצורך האנשים אליה כצרכם אל שאר החכמות והמלאכות, אשר יתייחד בכל אחת מהן עם מבלתי עם אחר, כדי שיהנו בני אדם, ותקח כל כת כפי צרכה והראוי לה מהן. ואין תקנת העולם שיתייחדו כל אנשיו בחכמה אחת ולא במלאכה אחת, כי השלמת סדר העולם בכולן, כמו שאמר החכם: 'את הכל עשה יפה בעתו', ואמר: 'לכל זמן'. וכבר התבאר במה שהקדמנו ענין הפרישות הכוללת וצורך בני אדם אליה לסדר עניניהם בה בעולם הזה".

בְּרֶכֶת יִצְחָק

ועוד אחת מן הקשיות החזקות כנגד הפרישות היא מה שספרה התורה על יצחק בענין הברכה שברך ליעקב אבינו. כי הקשיה מקורה בשתי נקודות-ראות. האחת היא מה שקשר את הברכה עם המטעמים וביחוד מה שצרף אל המטעמים יין, כי הוא ע"ה, כלומר יצחק, בקש מטעמים ויעקב הוסיף עליהם יין, כמו שנאמר (בראשית כ"ז, כ"ה): "וַיָּבֵא לוֹ יַיִן וַיִּשְׁתְּ". ויטען הטוען: איזו חבה להנאות-העולם גדולה מתבה זו, ואיזו שקיעה בהן דומה לשקיעה זו? והנקדה השניה היא בגוף-הברכה, דהינו שברכה זו כלה ענינים גשמיים, כמו שנאמר (שם שם, כ"ח-כ"ט): "וַיִּתֵּן-לָהּ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ, וְרֹב דָּגָן וְתִירֹשׁ. יַעֲבֹדוּ עַמִּים וְכו'". וכל הדברים הללו בעלי טבע גשמי המה.

והרי ישובה של קשיה חזקה זו. אשר לנקדה הראשונה והיא אהבת המטעמים ויצרוף הברכה עליהם, הנה תבין את סוד הדבר ואת חסר הסתירה בינו לבין הפרישות, על-ידי מה שאספר לך. דע כי נשמת-האדם היא הקשר בינו ובין בוראו, כמו שנאמר (משלי כ', כ"ז): "גֵּר ה' נִשְׁמַת אָדָם". ואין ספק כי נשמת הנביא היא המקבלת את ההשראה, אף אין ספק כי נשמת האדם ואפלו נשמת הנביא תלויה בגופו כל ימי חייו. ומהיותה תלויה בגופו תחלש עם החלש הגוף ותחלה עם חלולתו ותעגם עם שנוי מזגו ותעלץ ותרגע בשוב אזון המזג⁴³.

והלא הנבואה היא תכלית השלמות הנפשית ולפיכך לא יתכן שיתנבא מי שהוא חולה או עגום-נפש או מלא-צער, עד

43. וכן כתב הרמב"ם במורה נבוכים (ח"ג: י"ב): "מדות הנפש נספחות למזג הגוף", ועיין גם שם בחלק ב' פרק ל"ז.

אֲשֶׁר תוֹסֵר מִמֶּנּוּ תַקְלָתוֹ וְתַחֲזֹר הַנֶּפֶשׁ לְהִרְחֲבָתָהּ וּשְׂמִיחָתָהּ, וְזֶהוּ שְׂאֵמְרוּ (שבת ל':): "אֵין הַנְּבוּאָה שׁוֹרָה לֹא מִתּוֹךְ עֲצָבוֹת וְלֹא מִתּוֹךְ עֲצָלוֹת אֲלֵא מִתּוֹךְ דְּבַר שְׂמִיחָה, שְׂנֵאֲמַר וְעַתָּה קָחוּ-לִי מִנֶּגֶן וְהִיא כְּנֵגֶן הַמִּנֶּגֶן וְתִהְיֶה עָלָיו יָד ה'". וְלִכֵּן הָיוּ לִפְנֵי נְבִיאֵי יִשְׂרָאֵל גָּבַל וְתַף וְחֲלִיל וְכִנּוֹר וְהֶמָּה מִתְנַבְּאִים, כְּמוֹ שְׂמֵבֶאֱר בְּסֵפֶר שְׁמוּאֵל (שְׁמוּאֵל-א' י', ה'), אֲבָל הַבְּהִרָת דְּבַר זֶה לֹא שׁוּרוֹ אֵינְנָה עֹכְשׁוֹ מִעֲנִינָנוּ, וְכִבֵּר בֵּאֵר בְּזֶה אֲבֵא מְרִי זַ"ל מָה שְׂבֵאֵר בְּפִירוּשׁ הַמִּשְׁנָה (הַקִּדְמָה לַמַּסַּכָּת אָבוֹת פ"ז) וּבַחֲבוּר (ה' יסודי התורה פ"ז ה"ד) וּבַמּוֹרָה (נְבוּכִים ח"ב פל"ו).

וַיִּצְחַק אָבִינוּ ע"ה כְּכֹר גְּבֵרָה עָלָיו זְקֻנָּתוֹ בְּעַת הַבְּרָכָה וְתִשָּׁשׁ כַּח־גּוֹפּוֹ, כְּמוֹ שְׁנִזְכָּר בַּתְּחִלַּת הַסֵּפֶר (בְּרֵאשִׁית כ"ז, א'): "וַיְהִי כִּי-זָקֵן יִצְחָק וַתִּכְהֶינּוּ עֵינָיו מֵרֵאֶת". וַאֲיֵן סֵפֶק כִּי כָשֶׁם שְׁנַחֲלֵשׁ כַּח־רֵאוּתוֹ כִּךְ נַחֲלָשׁוּ שְׂאֵר חוּשָׁיו, וּמִקּוֹר הַחוּשִׁים וּמִעֲנִינִם הֵלֵא הוּא הֵלֵב שְׁנִפְשׁוֹ קְשׁוּרָה בּוֹ⁴⁴. וְעַל פִּי תִשְׁיִשׁוֹת גּוֹפּוֹ יָדַע ע"ה כִּי נִפְשׁוֹ הִאֲצִילָה נִמְצָאת אוֹתָהּ שָׁעָה בְּמִצָּב שׁוֹנָה מִמִּצָּב שְׂמִיחָתָהּ וּשְׁלוֹמָהּ לִפְנֵי-כֵן⁴⁵.

וְהוּא ע"ה לֹא רָצָה לְ(צֵאת יְדֵי חוּבָתוֹ) בְּבִרְכָּה כְּדֶרֶךְ שְׂמֵבֶרֶךְ בְּנֵי-הָאָדָם אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ, (וְאֶפְלוּ) כְּדֶרֶךְ שְׂמֵבֶרֶךְ הַצַּדִּיק וְהַחֲסִיד, אֲלֵא מִתּוֹךְ שְׂפַע נְבוּאֵי שְׁבוֹ (מִסְגָּלוֹת) הַנֶּפֶשׁ לְהַפִּיק מִן הַהִתְגַּלוּת הָאֱלֹהִית אֶת הַדְּבָרִים שְׂעֵתִיד הוּא לְהַעֲלוֹתָם עַל לְשׁוֹנוֹ. וְאִם בְּלֻעָם – אֲשֶׁר מָה רְחוּקָה מֵעֲלָתוֹ מִמַּעֲלַת יִצְחָק – אָמַר אֵל בָּלֶק (בַּמִּדְבָּר כ"ג, י"ב): "אֵת אֲשֶׁר יֵשִׁים ה' בְּפִי אֶתוֹ אֲשַׁמֵּר לְדָבָר", כָּל שָׂכָן וְקַל-וְחֹמֶר יִצְחָק עָלָיו הַשְּׁלוֹם!

44. להלן (עמ' 239), בפרק כבישת הכחות והמעשים כתב רבינו שאף שהחושים מקושרים עם המת, המח מקבל כחו מהלב, אשר בו שורה הנפש.

45. משמע שאי אפשר לדעת בוודאות את מצב הנפש באופן ישיר, אלא רק בעקיפין.

וְהָלֹא יָבִין הַמִּבִּין כִּי רֹאִיָּה לְאַמֵּתוֹת הַדָּבָר הִיא הָעֲבֹדָה שֶׁיִּצְחָק
בָּרַךְ אֶת יַעֲקֹב בְּחֹשֶׁבוֹ שֶׁהוּא עָשׂוֹ וְעַם כָּל זֹאת, כְּשֶׁנֹּדַע לוֹ שֶׁהוּא
יַעֲקֹב וּמִצְפוֹנוֹ הָאֲצִיל נִחְרַד עַל כֵּךְ, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כ"ז,
ל"ג): "וַיִּחְרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְּדֹלָה עַד-מָאֹד" אָמַר לְמֵרוֹת זֹאת עַל
יַעֲקֹב "גַּם-בָּרוּךְ יִהְיֶה", רָצָה לוֹמַר: זֹאת הַבְּרָכָה לֹא עַל פִּי מִקְרָה
נוֹלָדָה כִּי אִם בְּהַשְׁפָּעָה אֱלֹהִית, וְעָלָיו יִתְעַלָּה לֹא יִתְכַּן לוֹמַר
שֶׁהַבְּרָכָה (בָּאָה) מֵאֵתוֹ בְּטָעוֹת; וְלוֹ חָלָה הַטָּעוֹת בִּי, שְׁאֲנֹכִי כָלִי-
שֶׁרֶת בִּידוֹ, לֹא הִיָּתָה מִשְׁפִּיעָה עָלַי עָשׂוֹ (בְּנִי) בְּנוֹגֵעַ לַיַּעֲקֹב, מֶה
שֶׁהַשֹּׁפֵעַ מֵאֵתוֹ יִתְעַלָּה. רַק מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָאוּי לַבְּרָכָה וְלֹא אֶתָּה,
וְלָכֵן "גַּם-בָּרוּךְ יִהְיֶה"⁴⁶.

וְעַכְשָׁיו אֶחָזֹר לְהַשְׁלֵמַת בְּאוּרוֹ שֶׁל הָעֲנָן שְׁנֵת־כְּבוֹנָתִי לְבָאֲרוֹ
מִלְכַּת־חֲלָה, וְאֶגִּיד כִּי גַם אֶת הַמְטַעֲמִים הָאֱהוּבִים עָלָיו וְהַמִּתְאִיִּמִים
לְמוֹזְגוֹ הַנִּעְלָה לֹא בִקֵּשׁ יִצְחָק לְצַדֵּק תַּאֲוָתוֹ הַגּוֹפְנִית, לְשַׁחֲדָהוּ כְּדִי
שְׁיִתֵּן אֶת בְּרָכָתוֹ, אֲלֵא רַק כְּדִי לִישֹׁב בָּזָה אֶת מֹזְגוֹ וּלְשַׂמַּח אֶת
נַפְשׁוֹ הָאֲצִילָה, הַתְּלוּיָה בְּגוֹפּוֹ הַנִּכְבָּד, ו(כְּדִי שֶׁ)תִּתְכַּוֵּן וְתִתְכַּשֵּׁר
(הַנֶּפֶשׁ) לַבְּרָכָה שֶׁתִּשְׁפַּע עָלָיו מֵאֵת ה' יִתְעַלָּה. וְלָכֵן הַסְּבִיר אֶת
בִּקְשַׁת הַמְטַעֲמִים בְּזוֹ הַלָּשׁוֹן (שֵׁם שֵׁם, ד'): "בַּעֲבוּר תִּבְרַכְךָ נַפְשִׁי"⁴⁷.
וְיִתְכַּן - וְרַק ה' יִתְעַלָּה הוּא הַיּוֹדֵעַ - כִּי בָעֵת הַהִיא אֲרַע לִיִּצְחָק
ע"ה שְׁנוּי-מֹזְג שֶׁחֲשָׁבָהוּ הַקֹּדֶמָה לַפְּטִירָתוֹ, וְלָכֵן אָמַר בְּתַחֲלִית
הַסְּפֹר (שֵׁם שֵׁם, ב'): "לֹא יָדַעְתִּי יוֹם מוֹתִי"; וְגַם כָּאֵן אָמַר, אַחֵר
"בַּעֲבוּר תִּבְרַכְךָ נַפְשִׁי" - "בְּטָרֶם אֲמוֹת"⁴⁸.

46. וכן בזה"ק (ח"א, קמ"ד): איתא: "מאי מי איפוא, מי הוא זה מבעי ליה, אלא מי איפוא, דקיימא שכינתא תמן כד בריך ליה יצחק ליעקב, ועל דא אמר מי איפוא, מאן הוא דקאים הכא ואודי על אינון ברכאן דברכית ליה, ודאי גם ברוך יהיה, דהא קב"ה אסתכם באינון ברכאן".

47. שכדי שנפשו תקבל ההשפעה האלהית, נצרכה להכנה כדי להיות במצב הנכון.

48. היינו שהרגיש לא רק חולשת זקנה אלא חולשה הקרובה למוות, ולכן הוקשה לנפשו לקבל

וסוד הדבר הוא מאמרו "בעבור תברכך נפשי", והוא הסוד שנתחור ליעקב אף שלא שמעוהו ולא נתחור לעשו אלא כשמעו אותו מפי יצחק. וגם רבקה ע"ה, למרות מעלת שלמותה, לא התעוררה על הדבר הזה, שהרי אמרה ליעקב (שם שם, ו"ז): "הנה שמעתי את-אביך מדבר אל-עשו אחיך לאמר. הביאה לי ציד וכו' ואברכה לפני ה'", ולא חזרה על אמירתו כנסוחו (המדיק) כי הוא אמר: "בעבור תברכך נפשי" והיא בטאה זאת: "ואברכה". ואין פונתי לומר שרבקה ע"ה לא התעוררה על סוד הברכה ועל כך שהיא ברכה נבואית בהשראת-אלוה, אלא פונתי שלא נתנה דעתה על משמעותם המדיקת של דבריו "תברכך נפשי". אף יתכן שאמירתה "ואברכה" באה לשם קצור, כי גם יצחק אמר (שם שם, ל"ג): "ואברכהו" ולא אמר "ותברכהו נפשי", כדי לקצר את דברו.

ורק יעקב הבין את הסוד בלא שישמענו מפי איש, שהרי לא שמע בדבר יצחק עם עשו, וגם רבקה לא חזרה בפניו על (כל) הפרטים, והוא ע"ה הבין זאת בזכות מעלת שלמותו ואמר ליצחק כשבא לפניו (שם שם, י"ט): "בעבור תברכני נפשך"; ועוד הוסיף מה שלא בקש יצחק ולא צוטה רבקה, דהינו להביא יין, כמו שנאמר (שם שם, כ"ה): "ויבא לו יין וישת"⁴⁹; וידוע שהיין נועד לשמח את הנפש. אך אל תחשב שהוא ע"ה שתה חלילה-וחס משקה המחליש את השכל, אלא משקה המתקן את קרירות מזגו של איש בא-בימים⁵⁰ ומגרש את תשישות-הנפש בשעור-לגימה

את השפע האלהי.

49. וכך ביאר רבינו פסוקים אלו בפירושו על התורה שם.

50. בגמ' מגילה (ט"ז): איתא: "יין ישן שדעת זקנים נוחה הימנו". ובפרק ד' מהלכות דעות הל' י"ב כתב הרמב"ם: "הדבש והיין רע לקטנים ויפה לזקנים". ובספרו הרפואי הנקרא ספר הקצרת

הָרָאוּ לַצְדִּיקִים וְכָל שָׁכֵן לַנְּבִיאִים⁵¹.

וַעֲשׂוּ אֵף הוּא הַבֵּין סוּד אֲמִירָתוֹ שֶׁל יִצְחָק "תְּבָרְכֵךְ נַפְשִׁי" וְשָׁמַר אוֹתוֹ (בְּלִבּוֹ), וּכְשָׁבָא לִפְנֵיו אָמַר (שם שם, ל"א): "בַּעֲבוּר תְּבָרְכֵנִי נַפְשְׁךָ". כִּי עַל אֵף שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְמַעַלְתִּי שְׁלֵמוֹתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, הִיָּתָה גַם בּוֹ מִדַּת-שְׁלֵמוֹת, אֵף כִּי פָחוּתָה מִזֶּה שֶׁל יַעֲקֹב. ו(לְהוֹכַחַת דְּבָר זֶה) דִּיךְ בְּרָאִיהָ שִׁיִּצְחָק טָעָה בּוֹ וַחֲשָׁבָהּ כְּלִיל-הַשְׁלֵמוֹת וְאָמַר לְהַקְדִּימוֹ עַל יַעֲקֹב, וְעוֹד מֶה שְׁמוּרָה עַל שְׁלֵמוֹתוֹ (שֶׁל עֲשׂו) הִיא שְׁקִידָתוֹ עַל הַבְּרָכָה וְצִעְרוֹ עַל שֶׁהִזְנִיחַ אֶת בְּכוֹרָתוֹ; אֵךְ עַד סוּד "תְּבָרְכֵךְ נַפְשִׁי" לֹא בָּא, אֲלֵא בְּשַׁעֲהַ שֶׁשָּׁמְעָהּ מִפִּי יִצְחָק, וְאַלּוֹ יַעֲקֹב הַבֵּין זֹאת מִדַּעְתּוֹ בְּלֹא שֶׁשָּׁמַע וּבְלֹא שֶׁנִּמְסַר לוֹ. הֵבֵן אֲפֹא אֶת הַסוּד הַזֶּה, הַדֶּק-מִן-הַדֶּק, שֶׁבְּזָכוֹתוֹ נִתְיַשְּׁבָה הַקְּשִׁיָּה עַד גְּמִירָא.

וְתַמְצִית הָעֲנִין וְקִצּוּרָם הֵם כִּי בִקְשָׁתוֹ שֶׁל יִצְחָק לְמַטְעָמִים בָּעֵת הַהִיא (הִיָּתָה) פְּרִי צֶרֶךְ מִזֶּג מִיָּחָד שֶׁלֹּא נִזְכָּר בַּתּוֹרָה אֵךְ בְּרוּר הוּא וּמִבְּאֵר, וּבִקְשָׁתוֹ זֶה שֶׁל יִצְחָק לְמַטְעָמִים הִיא כְּבִקְשַׁת אֱלִישָׁע ע"ה שֶׁבִקֵּשׁ מֵאֵת הַמֶּלֶךְ בָּבוֹא אֵלָיו מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל וּמֶלֶךְ-יְהוּדָה (מַלְכִּים-ב' ג', ט"ו) שֶׁהִיָּתָה פְּרִי הַנְּחִיצוֹת מִפְּאֵת שְׁנוּי-מִזְגוֹ וְכַעֲסוֹ לְמִרְאֵה מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל שֶׁאֵלָיו אָמַר (שם שם, י"ד): "לֹוֹלִי פְּנֵי-יְהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ-יְהוּדָה אֲנִי נִשְׂא, אִם-אֲבִיט אֵלֶיךָ וְאִם-אֶרְאֶךָ"⁵².

(פרק ז') האריך עוד בזה.

51. עיין בס' ישמח משה על ויקרא י': ט' בענין זה.

52. וכן כתב רבינו בחיי (בראשית כ"ז: י"ד): "אין כוונת יצחק בשאלת המטעמים בתענוג הגוף וחוש הטעם, אלא כדי שתהיה נפשו שמחה ומתענגת, כי בהתחזק כחות הגוף יתעוררו כחות הנפש ומתוך שמחת הנפש תחול עליו רוח הקודש, והוא שאמרו רז"ל 'אין השכינה שורה לא מתוך עצלות ולא מתוך עצבות אלא מתוך שמחה שנאמר (לגבי אלישע הנביא) 'והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה'' ומטעם הזה יזכיר הנפש בכל פעם ופעם עם הברכה, ואמר 'בעבור תברכך נפשי', 'בעבור תברכני נפשך', 'למען תברכך נפשי'. ומה שבקש מטעמים לשמחת הנפש ולא

וכאן ישאל השואל: מדוע בקש יצחק את המטעמים מאת עשו ולא התקנים בעצמו? ואעתיק בזה דברי חברי רבי אברהם החסיד ז"ל, כי (יצחק) עשה מה שעשה כדי ליצר קרבה בינו לבין עשו, לעשותו ראוי יותר לברכה⁵³. ואנכי אומר כי אפשר שהיה זה מפני שבשר-הציד התאים יותר למזגו ע"ה.

ואשר לצד השני שבענין, והוא העבדה, כי הברכה הזאת כוללת קנינים גשמיים, הנה אפשר ללמד על ישובה (של קשיה) זו מתוך יעודי התורה לעושי-רצונו במנעמי העולם הזה לעזרם להגיע לטוב העולם הבא ולא מפני שהם תכלית-השכר, כמו שבאר אבא מרי זצ"ל בהלכות תשובה (פ"ט ה"א) מספר המדע מהחבור (יד החזקה) וכבר דברנו בזה קדם-לכן. ועוד עליך להבין כי תחלת הברכה (בראשית כ"ז, כ"ח): "ויתן-לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ודגן ותירש", נועדה לסייעך בהשגת השלמות שתכליתה להיות מורס מעם – ואחר-כך "יעבדוך עמים וישתחוו לך לאמים הנה גביר לאחיד". ובה, כלומר בשלמות הנ"ל, תהיה ראוי לברכה וירחק מאתך הפוכה, כמו שנאמר "ארריך ארור ומברריך ברוך".

והלא יתבונן מי שהנחהו ה' יתעלה והשרה עליו מרוחו להבנת רזי תורתו, כיצר בדרך בלעם את ישראל כמה וכמה ברכות, והגדולה שבהן היא הברכה האחרונה שבה זכה להתגלות שלמה וגמורה⁵⁴, כמו שנאמר (במדבר כ"ד, ב'): "ותהי עליו רוח אלהים",

בקש כנור לנגן כמנהג הנביאים, מפני שהיה עתיד לברכו בדברים גופניים, טל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותירוש, וע"כ רצה שתהיה סבת השמחה מאכל ממין הדבר שהוא רוצה לברכו בו. וכעין זה איתא בפירוש הרשב"א לאגדות (בבא בתרא ע"ד):

53. בפירושו על התורה (בראשית כ"ז: ד'), הביא רבינו פירוש זה בשם זקינו רבי מיימון.

54. בקטע זה מבאר רבינו את גודל חשיבותה של הברכה האחרונה של בלעם, ועל פי זה מדמה

וְגַם) בְּבִרְכָּה זוֹ נֶאֱמַר (שם שם, ד'): "נֶאֱסָם שְׁמַע אֱמִרֵי־אֵל" וְגו'; וְכֵן הִשִּׁיג אֶת הַשְּׁלֵמוֹת הָאֱמֵתִית שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְהִיא הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה בִּינֵיהֶם, כִּי מֵאֲמָרוֹ (שם שם, ה'): "מִה־טָבוֹ אֶהְיֶה יַעֲקֹב" (נִתְפָּוֶן) לְמַגּוּרֵיהֶם הַגְּשָׁמִיִּים, וְאֵלּוֹ מֵאֲמָרוֹ (שם) "מִשְׁכְּנֹתֶיךָ יִשְׂרָאֵל" נִתְפָּוֶן לְמִקְוֹמוֹת הַשְּׂכִינָה (כְּגוֹן) הַמִּשְׁכָּן וְהַמִּקְדָּשׁ⁵⁵, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר עַל הַמִּשְׁכָּן (שְׁמוֹת כ"ה, ח'): "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ, וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם", וְעוֹד נֶאֱמַר עָלָיו (שם כ"ט, מ"ו): "לְשִׁכְנִי בְּתוֹכָם", וְעַל הַמִּקְדָּשׁ נֶאֱמַר (דְּבָרִים י"ב, ה'): "לְשִׁכְנֹ תִדְרָשׁוּ". וְאֵת "מִשְׁכְּנֹתֶיךָ" יַחַס לְ"יִשְׂרָאֵל" מִפְּנֵי שֶׁהַמִּשְׁכָּן הָיָה בְּקֶרֶבָם וְנוֹעַד לָהֶם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כ"ה, ח'): "וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם", וְכֵן נֶאֱמַר (שם כ"ט, מ"ו): "לְשִׁכְנִי בְּתוֹכָם". אֵךְ ה' הוּא הַיּוֹדֵעַ סוּדוֹת תּוֹרָתוֹ וְרוֹזֵי הַתְּגִלוֹתוֹ שֶׁרַק מִקְצָתָם מְשִׁיגִים אָנוּ בְּקֶצֶר שְׁכָלָנוּ וְעַד תְּכִלִּיתָם אֵין אָנוּ מִגִּיעִים.

וְעַתָּה אֶחָזֵר לְעֲנִין וְאֶגִּיד כִּי בְּזוֹ הַבְּרָכָה הָאַחֲרוֹנָה (הָיָה זֶה) הוּא שֶׁאֱמַר (בְּמִדְבָּר כ"ד, ט'): "מְבָרְכֶיךָ בָּרוּךְ וְאֶרְרֶיךָ אֲרוּר", כְּמוֹ שֶׁאֱמַר יִצְחָק, כִּי בִרְכַּת יִצְחָק נֶאֱמָרָה בְּקִצּוֹר וּבִרְכַּת בְּלָעַם בְּהִרְחָבָה. אֵךְ לֹא לְבֹאֵר אֶת בִּרְכַּת בְּלָעַם נִתְפָּוֶנְתִּי כָּאֵן, עַל אֵף שֶׁנִּמְנִית הִיא בֵּין הַחֲסָדִים שֶׁהָעֵתִיר ה' יִתְעַלֶּה עַל יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁאֱמָרָה הַתּוֹרָה (דְּבָרִים כ"ג, ו'): "וַיִּהְיֶה ה' אֱלֹהֶיךָ לָךְ אֶת הַקִּלְלָה לְבִרְכָּה, כִּי אֶהְיֶה ה' אֱלֹהֶיךָ".

וְאֵל נָא תִתְבַּלְבַּל דַּעְתְּךָ לְשִׁמְעַת הַפְּנוּת הַדְּקוֹת הַלָּלוּ (בְּנִגּוּד ל) דְּרָשׁוֹת שֶׁהִרְגִּילָתָ בָּהֶן וְאֲשֶׁר נִוְעַדוּ לְהִמּוֹן עָם, וְאַחַת (הַדְּרָשׁוֹת הַלָּלוּ) הִיא שֶׁיִּצְחָק חָתַם בְּבִרְכָּה מִפְּנֵי שֶׁרָצוֹנוֹ בְּבִרְכָּה וּבְלָעַם חָתַם

אח"כ ברכה זו של בלעם לברכת יצחק אבינו.

55. "משכנותיך" — מדבר אל הקב"ה, השוכן בישראל.

בְּאֶרֶז מִפְּנֵי שְׂרָצוֹנוֹ בְּקִלְלָה⁵⁶, כִּי הִדְרָשׁוֹת הָהֵן רְאוּיוֹת לְעוֹסְקִים בָּהֶן, וְעֲנִינִים רוֹחֲנִים אֵלָיו⁵⁷ רְאוּיִים לְמִבְקָשֵׁיהֶם⁵⁸.

וְלִהְשֵׁלֶמֶת הָעֲנִין אֲגִיד כִּי יִצְחָק הַזְכִּיר בְּפֶרוֹשׁ אֶת מִנְעָמֵי הָעוֹלָם הַזֶּה בְּבִרְכָּתוֹ כְּשֵׁם שֶׁהַתּוֹרָה הַזְכִּירָה בְּפֶרוֹשׁ בִּיעוּדֶיהָ אֶת טוֹבוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה⁵⁹, וְרָמַז עַל מִנְעָמֵי הָרוּחַ הַמְּבִיאִים לְיָדֵי טוֹבוֹת הָעוֹלָם הַבָּא כְּשֵׁם שֶׁרָמַזָה הַתּוֹרָה עַל הַשָּׂכָר הַמֵּיָעֵד בְּעוֹלָם הַבָּא – כְּמוֹ שֶׁנֶּזְכִּיר בְּסוֹף הַחֶלֶק הַזֶּה⁶⁰ – וְרָמַז עַל כֶּךָ בְּהַזְכֵּרֶת תּוֹצְאוֹתָיו שֶׁהֵן (בְּרֵאשִׁית כ"ז, כ"ט): "יַעֲבֹדוּךָ עַמִּים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לָךְ לְאֲמִים" הַדּוֹמָה לְמֵאמְרוֹ יִתְעַלֶּה לְיִשְׂרָאֵל (דְּבָרִים כ"ח, י'): "וַיֵּרָאוּ כָּל-עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עָלֶיךָ וַיֵּרָאוּ מִמֶּךָ"⁶¹, וְשֶׁהֵם (גַּם כֵּן) "אֲרֵרֶיךָ אֶרֶז וּמִבְרָכֶיךָ בְּרוּךְ" וְכְמוֹ שֶׁהִבְטִיחַ ה' יִתְעַלֶּה לְאַבְרָהָם (בְּרֵאשִׁית י"ב, ג'): "וְאַבְרָהָהּ מִבְרָכֶיךָ וּמִקְלָלֶיךָ אָאֵר". וְזֶה יִשָּׁג עַל-יְדֵי קִיּוֹם (מִצְוֹת) הַתּוֹרָה שֶׁהִיא תְּכֵלִית הַשְּׁלֵמוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה הַמּוֹלִיד אֶל הַשְּׁלֵמוֹת הַנִּצְחִית. וְאָמַר יִתְעַלֶּה (דְּבָרִים י"א, כ"ז): "אֶת-הַבְּרָכָה, אֲשֶׁר תִּשְׁמָעוּ אֶל-מִצְוֹת ה'" וְכו'.

וְהֵבֵן עוֹד מֵאֵמֶר יִצְחָק לַעֲשׂוֹ (בְּרֵאשִׁית כ"ז, ל"ז): "הֵן גָּבִיר שִׁמְתִּיו לָךְ", וְאֵף שֶׁזֶּה הָיָה סוֹף הַבְּרָכָה הֵנָּה קָשׁוּר הוּא אֶל תְּכֵלִיתוֹ וְלִכְנֹן פֶּתַח בּוֹ ע"ה כִּי הוּא הַתְּכֵלִית הַמְּבַקֶּשֶׁת וְעָלָיו סוֹבֵב הַכֹּל⁶². וּמֵאֵמְרוֹ

56. ואם כן יקשה שברכותיהם שונות זו מזו, והרי אמר לעיל שדומות הן.

57. אפשר גם לתרגם את זה: "דברים אלו המגלים את תמצית הענין".

58. נראה דר"ל שהדרשה הנ"ל ופירושו של רבינו מדברים על ענייני שונים לגמרי, ואי אפשר לחבר את הפירושים יחד.

59. היינו, כדי שאנחנו ננצל מטרדות.

60. הפרק המדובר אבד.

61. שיכירו גדולת ישראל ויכנעו מפניהם, כמו שאמר יצחק אבינו.

62. נראה שנכללים כאן שני עניינים. אחד, שכיון שתכלית הברכה היתה כדי שנסתייע בעבודת השם, אם הגוים מכירים מעלת ישראל ורוצים לעזור לנו, אין לך סיוע גדול מזה. ועוד, שהגוים עצמם יתעלו על ידי החיבור אתנו, כמו שכתב רבינו בפירושו על הפסוק "ממלכת כהנים"

(שם): "וְדַגָּן וְתִירֵשׁ סִמְכָתִיו", אף שְׁהִיָּה תַחֲלַת הַבִּרְכָּה, (נִדְחָה לְאַחֲרָיו) מִפְּנֵי שְׁהִיָּה רַק גֹּזֵר וְסֵעַד, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ לְעִיל, וְאַמָּנָם נֶאֱמַר שֵׁם "סִמְכָתִיו" – לְשׁוֹן סִיוֵעַ וְעֶזֶר וְלֹא תַכְלִית סוּפִית. אֲבָל כְּשֶׁבִרַךְ אֶת עֲשׂוֹ לֹא בִרְכָהוּ אֲלָא בְּטוֹב הָעוֹלָם הַזֶּה בְּלִבָּד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם שם, ל"ט-מ'): "הִנֵּה מִשְׁמַנִּי הָאָרֶץ יִהְיֶה מוֹשְׁבָךְ וּמִטַּל הַשָּׁמַיִם מֵעַל. וְעַל-חֲרֻבְךָ תַחֲיֶיהָ" – אֲבָל הַבְּכוּרָה לְאַחִיד וְלֹא לָךְ, וְדָבָר זֶה מְחַיֵּב שֶׁתִּהְיֶה לוֹ לְעֶבֶד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם): "וְאֶת-אֲחִיד תַעֲבֹד", וְרַק אִם תִּבְטֹל בְּכוּרַת אֲחִיד מִפְּנֵי עוֹנוֹת זִרְעוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַר אֲנִקְלוּס: "וַיְהִי כִּד יַעֲבֹדוּן בְּנוֹהֵי עַל פְּתָגְמֵי אוֹרִיתָא", אִזּוּ יוֹסֵר פִּתְחוֹ מַעֲלִיד אֶף כִּי (גַּם אִזּוּ) לֹא תִגִּיעַ לְמַעֲלַת שְׁלֵמוֹתוֹ. הִנֵּה כִּי כֵן נִתְחַוֵּר לָךְ הַדָּבָר בְּחֶסֶד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

בְּגֵדֵי כְהֻנָּה

וְעוֹד אַחַת מִן הַקְּשִׁיּוֹת הַחֲזָקוֹת הִיא מֵה שְׁצוּהָ ה' יִתְעַלֶּה בְּעֵינַי בְּגֵדֵי כְהֵן גָּדוֹל שִׁיְהִיו עֲשׂוּיִים זָהָב וּמִשְׁבָּצִים מְרַגְלִיּוֹת וְאַבְנֵים טוֹבוֹת, וְכִלּוֹם לֹא הַפּוֹכָה שֶׁל פְּרִישׁוֹת הוּא? וְהִתְרוּץ לְקִשְׁיָה זֶה הוּא כִּי כּוֹנֵן תַּפְאֲרָתָם שֶׁל הַבְּגָדִים הֵלְלוּ הִיא לְהַפִּיל אֶת אֵימַת הַדָּרוֹ עַל כָּל רוֹאֵיו מִקְרֹב הַהֲמוֹן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוּאֵל-א', ט"ז, ז'): "כִּי הָאָדָם יִרְאֶה לְעֵינָיו"⁶³. וְלָכֵן הִיָּתָה תַחֲלַת מֵאֲמָרוֹ עֲלֵיהֶם (שְׁמוֹת כ"ח, ב'): "וַעֲשִׂיתָ בְּגֵדֵי-קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אֲחִיד, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֲרָתָהּ". וְהִלָּא תִשִּׁים

(שְׁמוֹת י"ט, ו'): "כִּיחַס הִכְהֵן אֶל עֲדַתוֹ יִלְכוּ הָעוֹלָם בַּעֲקֻבוֹתֵיכֶם וַיְהִיו מַחֲקִים אֶת מַעֲשֵׂיכֶם וַיִּתְּהִלְכוּ בְּדַרְכֵיכֶם". וְכֵן בִּישְׁעִיהוּ פֶּרֶק ס' נִמְצְאוֹת שְׁתֵּי מַעֲלוֹת אֵלּוּ: "וְהִלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרֶךְ וּמַלְכִּים לְנֶגֶה זֶרֶחַךְ.... וּבְנוֹ בְּנֵי נֹכַר חֲמַתִּיךָ וּמַלְכֵיהֶם יִשְׁתַּוְּנוּן כִּי בִקְצָפִי הִכִּיתִיךָ וּבְרִצּוֹנִי רַחֲמַתִּיךָ".⁶³ וְכֵן כֶּתֶב הַרְמַב"ם בְּמִוְרָה נְבוּכִים (ח"ג, מ"ה): "וְלִהְגִּדִּיל הַבֵּית עוֹד, הַגִּדִּיל מַעֲלַת עוֹבְדָיו, וּנְבַדְלוּ הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם, וְצִוִּיהָ לְהַלְבִּישׁ הַכֹּהֲנִים בְּגָדִים נְאִים וּמַלְבוּשִׁים יְפִים וְטוֹבִים, 'בְּגֵדֵי קוֹדֶשׁ לְכָבוֹד וּלְתַפְאֲרָתָהּ'... מִפְּנֵי שֶׁהֵהֲמוֹן, לֹא יִגְדַל אָדָם אֶצְלָם בְּצוּרָתוֹ הָאֲמִיתִית, אֲלָא בְּשִׁלְמוֹת אִיבְרִיו וַיְפִי בְּגָדָיו. וְהַמְכוּוֹן, שֶׁתִּהְיֶה לְבֵית גְּדוּלָה וְתַפְאֲרָתָהּ אֶצֶל הַכָּל".

לִבְךָ אֶל צוּוֹי בְּדִבְרֵי הַבְּגָדִים שִׁיכְנֶס בָּהֶם בְּיוֹם הַכְּפוּרִים לְקֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים, שִׁיִּצְטַמְצְמוּ לִפְשֶׁתֶּן לִבֶּן בְּלִבְךָ – כִּי שֵׁם לֹא תִרְאֶנּוּ נֶפֶשׁ חַיָּה; כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא ט"ז, ד'): "כִּתְנֶת-בֶּד קֹדֶשׁ וְכו'". וּמִכָּאֵן רֵאִיָּה שֶׁהַפְּרִישוּת אֲהוּבָה עָלָיו יִתְעַלֶּה – כְּלוּמַר מֵתוֹךְ הָעֲבֻדָּה שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל פּוֹשֵׁט בְּגָדֵי זָהָב בְּהַכְנֶסוֹ לְקֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים וְלוֹבֵשׁ בְּגָדֵי לֵבָן.

וְהִנֵּה מִטֶּרֶת הַפְּרִישוּת הִיא שֶׁתִּהְיֶה דְמוּתוֹ הָרוּחָנִית נִכַח פָּנָיו יִתְעַלֶּה⁶⁴, וְאֵין אִפּוֹא עֶרֶךְ לְהַתִּיפוֹת לִפְנֵי בְנֵי-אָדָם כִּי הוּא מְבָדֵל מֵהֶם וְאֵינוֹ נִגָּלָה לִפְנֵיהֶם כַּמֶּלֶךְ וְכֹכֶהֶן הַגָּדוֹל, אֲךָ דְבָר זֶה נִתְלַבֵּן כִּבְרָ לְעִיל.

הַתְּשׁוּלִים לַפְּרִישוּת בָּעוֹלָם הַזֶּה

וְעוֹד עָלֶיךָ לְדַעַת כִּי הַפּוֹרֵשׁ מֵעֲנִינֵי הָעוֹלָם בְּלִבּוֹ נִקְרָא בְּעַל פְּרִישוּת אֲמִתִּית וַיֵּשׁ אֲשֶׁר יִשְׁלַם לוֹ ה' יִתְעַלֶּה בְּהַעֲדֵר קִנְיָנֵי הָעוֹלָם הַזֶּה וּמִנִּיעָתָם מִמֶּנּוּ, שֶׁכֵּן יֵהָא זֶה לְטוֹבָתוֹ אִם יִהְיֶה חָסֵר דְּבָרִים הַמְּזִיקִים לוֹ בְּהַקְשׁוֹתָם עָלָיו אֶת הַשְּׂגָת הַשְּׁלֵמוֹת וְהָאֲשֶׁר (הָרוּחָנִי), כִּמוֹ שֶׁרְאִינוּ קֶצֶת חֲסִידֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהִגִּיעוּ לְתַכְלִית הַחֲסִידוּת וְנִעְשׂוּ קְרוֹבִים לְמַעַלְת הַנְּבִיאִים וּבְכָל זֹאת חָיו חַיֵּי עֲנִי וְצַמְצוּם. וְאָמְרוּ חַז"ל (ברכות י"ז): "בְּכָל יוֹם וַיּוֹם בֵּית קוֹל יוֹצֵאת וּמִכְרִזַּת, כָּל הָעוֹלָם כָּלוּ נִזּוֹן בְּשִׁבִּיל חֲנִינָה בְּנִי וְחֲנִינָה בְּנִי דִּין קָב חֲרוּבִין מַעֲרַב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת". וְכֵן הָיָה מִשְׁפָּטָם שֶׁל נַחוּם אִישׁ גִּמְזוּ וְחוּגֵי הַמַּעֲגָל וְאַבָּא חֲלָקִיָּה וְדוּמִיָּהֶם (תענית כ"א. וכו' ג.). וְאַלֶּהֶם הֵם הַדּוּמִים בְּדַרְכֵיהֶם וּמִצָּבָם אֶל דַּרְכֵיהֶם וּמִצָּבָם שֶׁל אֱלֹהֵיהֶם וְאַלִּישָׁע וְתַלְמִידֵיהֶם.

64. הַתְּאוּוֹת מִרְחִיקוֹת אֶת הָאָדָם מִבּוֹרָאוֹ, וּפְרִישוּת מִקְרִבָתוֹ אֵלָיו.

וַיֵּשׁ אֲשֶׁר יִשְׁלַם ה' יִתְעַלָּה לְבַעֲלֵי הַפְּרִישוֹת בְּהַצְלָחָה חֲמִרִית, אֶף-עַל-פִּי שְׂבָפְנֵימִיּוֹתָם פְּרוּשִׁים הֵם, וְזֶהוּ שְׂאֵמְרוּ (עִירוּבִין י"ג): "כָּל הַבוֹרֵחַ מִן הַגְּדֻלָּה הַגְּדֻלָּה מִחֲזֶרֶת עָלָיו". וְכֵן רָאִינוּ רַבִּי עֲקִיבָה ע"ה, שֶׁמִּסְבֵּת פְּרִישוֹתוֹ מֵעֲנִינֵי הָעוֹלָם וְעֲנִיּוֹתוֹ הָרַבָּה הָיָה כִּי דָחוּק בְּשִׁנְשָׁא אִשָּׁה עַד שֶׁלֹּא הָיְתָה לוֹ מָטָה לִישֹׁן עָלֶיהָ; וְגַם אִשְׁתּוֹ שֶׁהָיְתָה בַּעֲלַת פְּרִישוֹת עַד כִּדִּי כֶּךָ שֶׁהָיָה לְאָבִיָּה הוּן עָצוּם – שֶׁהָרִי בָתּוֹ שֶׁל כָּלכָא שָׁבוּעַ הָיְתָה – וְכִשְׁגָּמְרָה אָמַר לְהַנְשֵׂא לְרַבִּי עֲקִיבָה, הֶצֵּטְעַר עַל זֹאת מִפְּנֵי עֲנִיּוֹתוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָה שֶׁהָיְתָה הַפּוּכָה הַגָּמוּר שֶׁל עֲשִׁירוֹתוֹ, וְכַעַס עַל הַחֲלָטָתָהּ לְהַנְשֵׂא לוֹ וְנִשְׁבַּע שֶׁאִם תִּנָּשֵׂא לוֹ יִדְרֹנָה הַנָּאָה מִנְּכֶסֶּיךָ, וּבְכָל זֹאת בָּזָתָה לְכָל אוֹתוֹ עוֹשֶׂר בֶּן-חֲלוּף שׁוֹתֶרֶה עָלָיו וּבִחְרָה בְּשָׁלְמוֹת הָאֲמִתִּית שֶׁגָּלְתָה בּוֹ – כְּלוּמָר בְּרַבִּי עֲקִיבָה – וְתִהְיֶה מִנֶּת חֲלָקָה⁶⁵. וְהִלָּא הַשְּׁלָמוֹת הַזֹּאת לֹא הָיְתָה גְלוּיָה בָּעֵת הַהִיא לְבָנֵי הָאָדָם, שֶׁכֵּן לֹא עָסַק עַדִּין בְּהִלָּכָה בְּאֶפֶן נָכַר, וְה' יִתְעַלָּה שְׁלֵם לָהֶם בְּהַצְלָחַת הָעוֹלָם הַזֶּה וְקִבְּלוּ הוֹנוֹ שֶׁל כָּלכָא שָׁבוּעַ, וּמִחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁל זֶה לְהַדִּיר (אֶת בָּתּוֹ) מִנְּכֶסֶּיךָ לֹא יֵצֵא אֶל הַפֶּעַל⁶⁶, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מְשִׁלִּי י"ט, כ"א): "וַעֲצַת ה' הִיא תִקּוּם", וְנִתְעַשְּׂרוּ עַד כִּדִּי כֶּךָ שֶׁעָשָׂה לָהּ רַבִּי עֲקִיבָה כְּתֹר שֶׁל זֶהב וְעָלָיו צוּרַת יְרוּשָׁלַיִם, כִּמּוֹ שֶׁמִּבְּאֵר בְּתַלְמוּד (נְדָרִים נ'). וְכֵן מְצִינוּ בְּהִלָּל הַזֶּקֶן ע"ה שֶׁתַּחֲלָתוֹ חוּטֵב-עֵצִים וּבַעַל פְּרִישוֹת מִפְּרָסָם, וּלְבִסּוֹף הָיָה מַעֲמָדוֹ רֹאשׁ-יְשִׁיבָה בֵּימֵי בֵּית שְׁנִי. וְאַלֶּה הַנִּזְכָּרִים וְדוּמִיָּהֶם הָיָה מַצָּבָם כְּמַצֵּב שָׂאוֹל בְּחִיר-ה' שֶׁהָיָה חוֹרֵשׁ שָׂדֵהוּ וּלְבִסּוֹף נַעֲשָׂה מֶלֶךְ (שְׁמוּאֵל-א' י"א, ה' וכו') וְכְמַצֵּב דָּוִד

65. וכן אמר לאחר זמן (נדרים נ'): "שלי ושלכם שלה הוא".

66. התיר נדרו משום שנעשה בטעות, שלא עלה על דעתו שר' עקיבא יגדל בתורה (כתובות ס"ג.).

ע"ה שְׁעֵבֶר מִרְעִית הַצֵּאן לִרְעִית עִם יִשְׂרָאֵל וְנַעֲשֶׂה מֶלֶךְ עָלֵיהֶם
וְהִגִּיעַ לַעֲשִׂירוֹת גְּדוּלָּה וְהֵנִיחַ אַחֲרָיו הוֹן-תּוֹעֲפוֹת, כַּבָּתוּב בְּדַבְרֵי
הַיָּמִים (דְּבָרֵי-הַיָּמִים א' כ"ב, י"ד וכו'); וְאִפְּלוּ כְּמַצֵּב הָאֲבוֹת, כִּי עֲשִׂירוֹתוֹ
שֶׁל אֲבִרָהֶם מִן הַמִּפְרָסְמוֹת הִיא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית כ"ד, א'):
 "וְה' בֵּרַךְ אֶת-אֲבִרָהֶם בְּכָל", הָיוּ אוֹמֵר בְּגִשְׁמִיּוֹת וּבְרוּחָנִיּוֹת וּבְחַיֵּי
הָעוֹלָם הַבָּא. וַיַּעֲקֹב נִתְעַלָּה בְּמַעֲמָדוֹ הַחֲמָרִי עַד כְּדֵי כֶּךָ שֶׁאֶמַר
(שֵׁם ל"ב, י"א): "כִּי בְּמִקְלִי עָבַרְתִּי-אֶת-הַיַּרְדֵּן הַזֶּה וַעֲתָה הָיִיתִי לִשְׁנֵי
מַחֲנוֹת". וְעַל אוֹדוֹת הוֹנוֹ וְעָשָׂרוֹ שֶׁל יַצְחָק סִפְרָה הַתּוֹרָה (שֵׁם כ"ו,
י"ג-י"ד): "וַיִּגְדַּל הָאִישׁ, וַיֵּלֶךְ הָלוֹךְ וַגְּדַל עַד כִּי-גָדַל מְאֹד. וַיְהִי-לוֹ
מִקְנֵה-צֹאן וּמִקְנֵה בָקָר וַעֲבָדָה רַבָּה, וַיִּקְנְאוּ אֹתוֹ פְּלִשְׁתִּים".

וּבְכָל הַדְּבָרִים הֵלְלוּ יֵשׁ סוּדוֹת חֲכָמָתוֹ יִתְעַלָּה בְּתִשְׁלוֹם
גְּמוּל וְשָׂכָר וּבִהְנֵהֱגַת עוֹלָמוֹ, שֶׁרַק מִקְצָתָם נִגְלוּ לָנוּ כְּפִי יִדְעֵתָנוּ
הַמְצַמְצָמָת, וּמִתּוֹכָהּ נִתְחַוֵּר לָנוּ כִּי כָּל זֶה לֹא אֶרֶע אֲלֵא כְּדֵי
שִׁיחָנוּ אַחֲרִים מֵעָשָׂרָם, שֶׁכֵּן הָאֲבוֹת הָעֲמִידוֹ אִמָּה⁶⁷ וְדוֹד הִנְהִיג
אִמָּה, כְּמוֹ שֶׁפִּרְשׁ ה' יִתְעַלָּה שֶׁהָעֲלָהּ לְמַעַלְתּוֹ לְטוֹבַת הַכָּלָל
(שְׁמוּאֵל-ב' ו', ח'): "אֲנִי לְקַחְתִּיד מִן-הַנָּהָה... לִהְיוֹת נָגִיד עַל-עַמִּי
עַל-יִשְׂרָאֵל". וּבַעֲנֵן זֶה אָמַר גַּם אֶסְף (תְּהִלִּים ע"ח, ע"א-ע"ב): "מֵאַחֵר
עָלוֹת הִבִּיאוּ, לִרְעוֹת בִּיעָקֹב עַמּוֹ וּבִיִּשְׂרָאֵל נִחַלְתּוֹ. וַיִּרְעַם כְּתָם
לְבָבוֹ, וּבִתְבוּנוֹת כִּפְּיוֹ יִנָּחֵם".

וְכֵן רַבִּי עֲקִיבָא הָיָה שׁוֹפֵט-הָאִמָּה וּמִנְהִיגָה, כְּמוֹ שֶׁמֶסֶפֶר עָלָיו,
וְהָעֲמִיד אֲלֵפֵי תַלְמִידִים, וּמִי שֵׁישׁ לוֹ כָּל כֶּךָ הִרְבֵּה בְּנֵי לוֹיָהּ, אֵין
סָפֵק שִׁיחָנוּ מֵעָשָׂרוֹ עַל-יָדֵי שִׁיעּוֹר לְעַנְיִים שָׁבָהֶם וַיִּסְמַךְ נּוֹפְלִים
שָׁבָהֶם. וְכֵן הִלַּל הַזֶּקֶן הָיָה דִּין עַל עַם-יִשְׂרָאֵל, רֹאשׁ-יִשִּׁיבָה

67. וכ"כ הרמב"ם במו"נ (ח"ג נ"א): "כי תכלית כוונתם (של האבות) כל ימי חייהם - להמציא אומה שתדע האלוה ותעבדהו".

וְהַעוֹמֵד תַּחַת מֹשֶׁה עֶבֶד-ה' ⁶⁸, וְלֹא עָלָה לְמַעַלַּת הַנְּשִׂאוֹת אֶלָּא מִפְּנֵי שְׁדוּרוֹ הָיָה צָרִיךְ לוֹ מְאֹד ⁶⁹, כִּמּוֹ שֶׁמִּבְּאֵר בְּתוֹלְדוֹתָיו. וְהָיָה חֲסִיד וּבַעַל-פְּרִישוֹת וְעַמֵּד בַּפֶּרֶץ כָּל אֵימַת שְׁנַצְטָרְכוּ לוֹ ⁷⁰.

וְשִׁנּוּיִים אֵלֶּה לֹא הִזְקִיּוֹם בְּאַרְחַת חַיֵּיהֶם, אֶלָּא כִּמּוֹ שֶׁמִּסְפָּר (יומא ל"ה:) עַל אֶחָד מֵהֶם וְהוּא אֲלֻעָזָר בֶּן חֲרָסוֹם שֶׁהָיָה לוֹ מִסְפָּר רַב שֶׁל כִּפָּרִים וְנִכְסִים וְכֵן אֲנִיּוֹת הָרַבָּה וְ(בְּכָל זֹאת) לֹא הִשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם וְלֹא הִטְרִיד דַּעְתוֹ בָּהֶם מִפְּנֵי שֶׁהָיָה שָׁקוּעַ בְּעֶסוֹק הַתּוֹרָה. וְדוֹד שְׁכָנָם כָּל הַנִּכְסִים הָהֵם, שֶׁרַבּוּיָם מִתְמִיָּה מִמֶּשׁ, לֹא כָּנָס אֶלָּא לְבָנָיו בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ שֶׁכָּתוּב בְּדִבְרֵי הַיָּמִים (דְּבָרֵי-הַיָּמִים-א' כ"ב, י"ד) ⁷¹. וְגַם אֶת מֶה שֶׁנִּזְכָּר בְּאוֹצְרוֹתָיו מִעֲדָף הַכֶּסֶף שֶׁהָיוּ לְבָנָיו בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נָטַל וְהוֹסִיפָהוּ עַל נִכְסֵי בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ, מִתּוֹךְ פְּרִישוֹת פְּנִימִית וְיִרְאָת-ה' חִיצוֹנִית וּפְנִימִית כְּאַחֵד. וְכֵן אָמַר (שם כ"ט, ב' ד'): "וְכָכֹל-כָּחִי הַכִּינּוֹתִי לְבֵית-אֱלֹהֵי, הַזֶּהב לְזָהָב וְהַכֶּסֶף לְכֶסֶף וְהַנְּחֹשֶׁת לְנְחֹשֶׁת הַבְּרָזֶל לְבְּרָזֶל וְהָעֵצִים לְעֵצִים, אֲבָנֵי-שֶׁהֵם וּמִלּוֹאִים אֲבָנֵי-פֶזֶז וְרִקְמָה וְכָל אֲבֵן יִקְרָה וְאֲבָנֵי-שֵׁשׁ לָרֶב. וְעוֹד בְּרִצּוֹתֵי בֵּית אֱלֹהֵי יֵשׁ-לִי סִגְלָה זָהָב וְכֶסֶף, נָתַתִּי לְבֵית-אֱלֹהֵי לְמַעַלָּה מִכָּל-הַכִּינּוֹתֵי לְבֵית הַקֹּדֶשׁ. שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים כִּפָּרִי זָהָב וְכו'.

68. כתב הרמב"ם בפרק א' מהלכות סנהדרין הל' ג': "הגדול בחכמה שבכולן מושיבין אותו ראש עליהן והוא ראש הישיבה והוא שקורין אותו החכמים נשיא בכל מקום והוא העומד תחת משה רבינו". ולהבין מושג זה, עיין בס' מאורות הרמב"ם (ביאורים על הקדמת הרמב"ם ליד החזקה על פי שיעורי הג"ר שמואל יעקב ויינברג זצ"ל), דף כ"א-כ"ט.

69. היו שאלות בהלכה שרק הוא יכול היה ליישב, ולכן הוצרכו להנהגתו.

70. אולי כוונת רבינו לתקנות שעשה, כמו שנמצא במשנה במסכת שביעית י': י"ג ובמסכת ערכין ט': ד'.

71. "והנה בעניי הכינותי לבית ה' זהב ככרים מאה אלף" וגו' – ופירש המלבי"ם שם, שהקדשתי כל עשרי לה', עד שאני עני ואביון כי כל נכסי מוקדשים לשמים".

וְאִם תֹּאמַר אָפוּא: מִדּוּעַ מֵאִירָה הַהֲצִלָּהּ פָּנֶיהָ לְקַצֵּתָם בְּעוֹלָם
הַזֶּה וְאֵינָנָה מְזַקֶּת לָהֶם בַּפְּרִישׁוֹתָם הַפְּנִימִית, וְאֵלּוּ לְקַצֵּתָם נִתְּנָה
הִיא בְּעֵין זַעֲוָמָה מִפְּנֵי שְׂמִס־יַעֲתָם בַּפְּרִישׁוֹתָם כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרַת לְעִיל,
וְלָמָּה אֵין מַצְבִּיהֶם דּוֹמִים?⁷² וְעַל כֵּן גָּשִׁיבָךְ כִּי זֶהוּ אֶחָד מִסּוּדוֹת־
הַשְּׂגָחָה וְאֵין אָדָם יָכוֹל לַעֲמֹד עַל סִבָּתוֹ.

הֵבֵן כָּל מָה שֶׁשִּׁמְתִּי לְפָנֶיךָ בַּפֶּרֶק הַזֶּה וְהַשִּׁיגָהוּ, וְה' יִתְעַלֶּה
יַעֲזֹר לְכָל מִי שֶׁשּׂוֹאֵף אֵלָיו וְהוֹלֵךְ בַּדֶּרֶךְ הַמְּקַרְבֵּת אוֹתוֹ לְהַשְׁגֵּת
מִטָּרְתּוֹ. כִּי מִי שֶׁאוֹהֵב אֶת קוֹנוֹ וְנִמְנָע מֵאֲהֵב דָּבָר זוּלָתוֹ, הוּא
הַזּוֹכָה לְאַהֲבַת קוֹנוֹ; וּמִי שֶׁמִּתְאַמֵּץ לְהַשִּׁיג אֶת מִשְׁאֲלוֹתָיו יַעֲזֹרְנוּ
ה' יִתְעַלֶּה בְּהַשְׁגָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מְשִׁלִּי ח', י"ז): "אֲנִי אֲהַבִּי אֲהַב
וּמִשְׁחָרִי יִמְצְאֵנִי".

72. היינו שקשה להבין למה ישנם כאלו שיכולים לקבל שפע בעולם הזה בלי שיזיק לעבודתם, ואילו אחרים יש שאינם מקבלים שפע מחשש היזק רוחני, ומה ההבדל בין אלו לאלו?